

10. SAYI: MART 2025

DİJİTAL DERGİ

8 MART

Özel Sayısı

Düş Art®

OKUR
YAZAR
ÇİZER
PLATFORMU

110

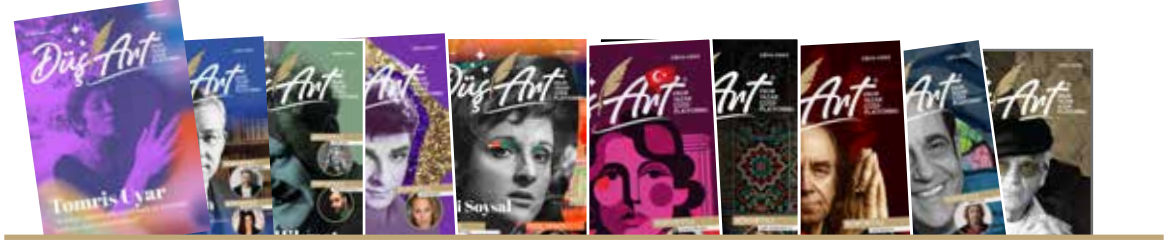
70. Sayımız Kutlu Olsun!

Tomris Uyar

"Kırıklar, zamanında onarılmadı mı büsbütün kırılıyor, durmadan kırılıyor."

KÜNYE

Yayın Kurulu: DüşArt

Yayına Hazırlayan: Duygu Yeloğlu / DumedyA

Editörler: Savaş Aşçı / Esengül Ersoy / Esra Koyuncu

e-mail: dusartofficial@gmail.com / bilgi@dusart.com

web sitesi: www.dusart.com

Tasarım: DUMEDYA www.dumedyA.com duygu@dumedyA.com

Kadromuz

Savaş Aşçı

Yasin Dedebeiroğlu

Şeyma İzler

Yağmur Ayan

Esra Koyuncu

Şeyda Bozkurt

Ezgi Ülkü Aykut

İlayda Su Güner

Nevin Ulusoy

Duygu Yeloğlu

Ebru Doğusoy

Utku Ceren Deniz

Kerem Uzunözmen

Mert Can Mantar

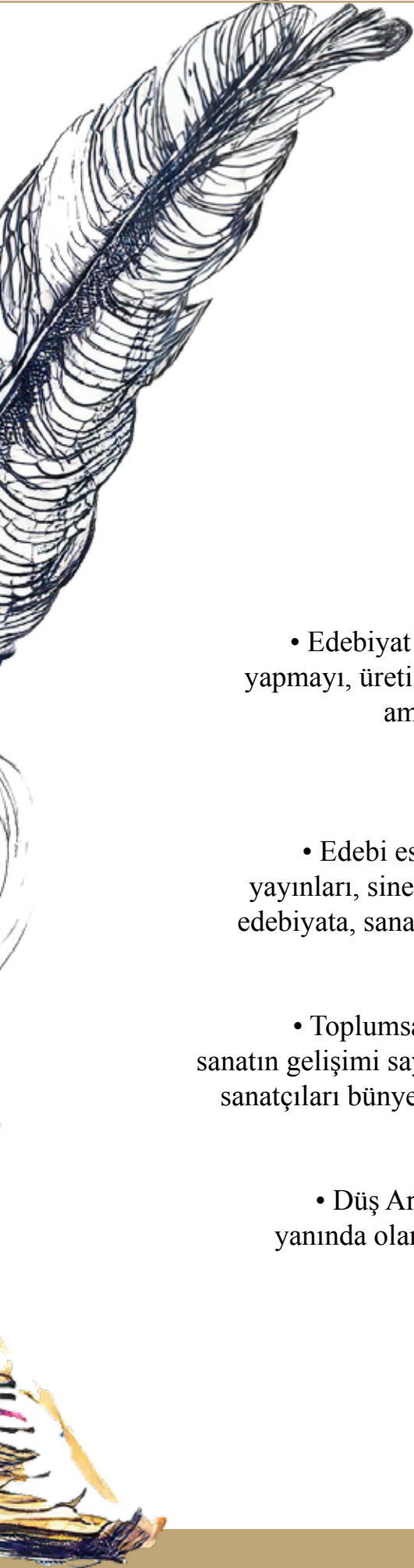
İÇİNDEKİLER

— MART 2025 —

İlayda Su Güner Özel Dosya	Tomris Uyar	8
Nevin Ulusoy Öykü	Yalnızlık Odası	12
Yağmur Ayan Deneme	8 Mart'a Bakış-Kadın ve Emek	16
Savaş Aşçı Deneme	Emekçi Kadınlar Günü	18
Nevin Ulusoy Şiir	Amber Kanatlar	21
Esra Koyuncu İnceleme	Dünya Savaşında Bir Propaganda Unsuru Olarak Kadın	22
Utku Ceren Deniz Öykü	Tabuların Tamusu İkinci Bölüm Sardinya'nın Dışılığı	26
Esengül Ersoy Öykü	Küçük Bir An	32
Mert Can Mantar Şiir	Gel Ya Da	35
Çağla Şimşek Deneme	Sistemin Çarklarında Yok Olanlar	36
Şeyda Bozkurt Şiir	Kadın	39
Aysun Ayan Makale	Annelik Cezasından Cam Tavana	
	Kariyer Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	40

Manifesto

Düş Art Nedir?

- Edebiyat ve sanat üreticilerini bir arada toplamayı, birlikte üretim yapmayı, üretileni birlikte sunmayı ve bunun sürdürülebilir olmasını amaçlayan kolektif, bağımsız bir oluşumdur.

Ne Yapar?

- Edebi eser üretiminin yanında, tiyatro oyunları, konser, podcast yayınları, sinema ve kitap incelemeleri gibi çeşitli içerikler üreterek edebiyata, sanata hizmet etmeyi ve edebiyat ile sanata ilgiyi artırmayı amaçlar.
- Toplumsal ilerlemenin yalnızca eğitimle olmayacağına ve kültür-sanatın gelişimi sayesinde de sağlanabileceğine inanır. Bu bağlamda nitelikli sanatçıları bünyesine katmayı, hep birlikte ürettikleriyle toplumsal fayda sağlamayı hedefler.
- Düş Art, bağımsız üretimin ve üretim safhasındaki sanatçının yanında olarak üretimi destekleyip teşvik edici olmayı amaçlar.

10

70. Sayımız Kutlu Olsun!

DüşArt olarak **10. sayımızı** çıkarmanın mutluluğunu ve gururunu yaşıyoruz! Sanatın ve edebiyatın ışığında çıktığımız bu yolculukta, her sayımızda yeni hikâyeler, derin duygular ve ilham veren eserlerle sizlerle buluşmanın heyecanını hissettik.

Bizi destekleyen, yazılarıyla, çizgileriyle ve düşünceleriyle katkıda bulunan ***herkese sonsuz teşekkürler!***

Bu sadece bir başlangıç; daha da güzel sayılarla, sanatı ve edebiyatı yüceltmeye, birlikte üretmeye ve paylaşmaya devam edeceğiz.

Düşlerimizde ve sanatın büyüünde buluşmak dileğiyle!

DüşArt

DERGİ

EDİTÖRDEN
EDITÖRDEN

8

MART

DÜNYA EMEKÇİ KADINLAR GÜNÜNÜZ
KUTLU OLSUN!

Mart sayımızı tüm emekçi kadınlara ithaf ediyoruz...

ÖZEL DOSYA

İlayda Su GÜNER

@ilaydasuguner

**"Susarsam...bir boşluk...
konuştukça bir eksilme."**

Tomris Uyar

Tomris Uyar

Tomris Uyar'ı düşünenler bize ne anlatır?

Birçok yazar, eleştirmen ve okuyucu Tomris Uyar'ın edebiyatımızda özel bir yeri olduğunu söyler. Peki, onu diğer yazarlardan ayrı kılan özellikler nedir?

DüşArt'a bir Tomris Uyar yazısı teslim edeceğim sözünü verdikten sonra ona nasıl yaklaşacağımı düşündüm. Onun külliyyatını bitiren, onun hakkında bir şeyler yazmak isteyen insanlardan yararlanmanın en doğru alternatif olacağına inandım. Makale taradım, videolar, röportajlar izledim.

İlk adımım neslimden de beklenebileceği gibi bunu bir yapay zekâ uygulamasına sormak oldu. Madde madde başlıklara ayrılmış bir cevap aldım ve aşağıda belirttiğim kişilerden pasajlar aldım. Başlıklarsa onun değerli bir çevirmen ve kurguda hikâyeye sadık olduğu, toplumun farklı kesimlerinin sorunlarını ele aldığı ve üslubu yönünden edebiyatımızda özel bir yeri olduğu cevabını çıkarttı bana.

Kendisi ise Trt Arşiv'de yayınlanan bir röportajında amacının yüzyıllar geçse de değişmeyecek temel noktaları olduğunu ve hangi toplumda yaşarsa yaşasın bu endişeleri paylaştığını anlatmak olduğunu ifade ediyor.

Doğan Hızlan, Tomis Uyar'ın düşüncelerini ifade ederken bir edebiyatçının hiçbir zaman türüyle, kendisiyle, çevresiyle uyum içerisinde olacağına inanmadığını belirtir. Kendisi de bir yazarın kendini değiştirdiğini, kendini ve yaşadığını anlattığını, bu kadar unsurun bir araya geldiğinde uyum sağlamanın mümkün olmayacağını anlatır.

Tomris Uyar'ı araştırırken Nilüfer Belediyesi'nin 2023 yılında onu yılın yazarı seçtiğini ve onunla ilgili birçok değerli isimle söyleşi gerçekleştirdiklerini gözlemledim. İlgili YouTube kanalından ve Tomris Uyar ile ilgili oturumlardan istifade ettiğimi söyleyebilirim.

Oturumda Sibel Yılmaz, Tomris Uyar'ın yazarları bir tarafta toplum sorunlarını önceleyen ve diğer kanatta varoluşçuluktan, dönemin modernist eğilimlerinden etkilenen bir kuşak olarak ayırdığını söyler. Bunun yanında üçüncü bir yol olarak kendisi, bu iki ayrımın dışında yeni bir hikâye anlayışı koyar ve öyküden bahsederken buna yenilik hikâyesi der. Sevgi Soysal, Leyla Erbil, Selçuk Baran'ı da bu grubun içine alır.

Aynı videoda Hazel Melek Akdik, Tomris Uyar'ın hikâye ve öykü ayrımına dikkat çekiyor. Bir vaka kurgusu olan her anlatı hikâye vasfını taşıyabileceğini, öykü olması içinse bunun bir biçem süzgecinden geçmesi gerektiğini savunuyor.

Ayfer Tunç ve Murat Gülsoy'un uzun zamandır sürdürdüğü 'Diyaloglar' oturumunda Ayfer Tunç, Tomris Uyar'ı

kurguyu önemseyen, Türkçeyi pür haliyle kullanan, tumturaklı sözler kullanmadan güçlü ifadeler kullanan bir yazar olarak tanımlıyor. Ek olarak; toplumsal duyarlılık, yaşanan günün getirdiklerini bir biçimde edebiyatına yansıtma kaygısı olan bir yazar olduğunu ifade ediyorlar.

Tomris Uyar'ın çevirmenliğini de ele alan tezinde Merve Sevtap Ilgın, Tomris Uyar'ı orijinal metne ve yazara sadık kalmak adına akıcılıktan feragat edebileceğini ve bunun da kendisinin de bir yazar olduğundan kaynaklandığını ileri sürüyor.

Bir röportajında Tomris Uyar; hayatı bilmeyen, nerelere gittiğini, neler yaptıklarını bilmeyen insanların ne kadar iyi dil bilirlerse bilsinler bir yazarı, başka bir dil hayatına çevirmesi son derece güç olduğunu söylüyor.

O kimden beslendi?

Tomris Uyar'ı takip edenler onun Virginia Woolf çevirileri de yaptığını bilirler. Bir röportajında *“Virginia Woolf’un kendisinden çok onu çevirmeyi seviyorum.”* dediğini de okuyabiliriz. Ek olarak Notos'un Tomris Uyar sayısındaki yazıda Katherine Mansfield'in ölümünü Virginia Woolf'un *“Ben şimdi kim için yazacağım”* sözünü de bir duygu yoğunluğuyla anlatır Sema Kaygusuz'a.

Banu Altınova ve Ayşe Ulusoy Tunçel, kaleme aldıkları makalede *“Tomris Uyar, gerek kadın duyarlılığını konu edindiği öyküleri gerekse Virginia Woolf'tan yaptığı çevirilerle Virginia Woolf'un Türk Edebiyatındaki izdüşümüdür.”* cümlesini kurmuşlardır. Onlara göre ikisi de kuramsal ilkelerden bağımsız olarak toplumun koşullarına baş kaldırmış yazarlardır.

Gül Ersoy röportajında okuduğum kadarıyla klasik yazarlardan Reşat Nuri Güntekin'i, Sait Faik, Sabahattin Ali, Halit Ziya, Melih Cevdet, Franz Kafka'yı sever, Marilyn Monroe ve James Dean'in iyi oyuncular olduğunu ifade eder. Sevmek Zamanı'nın “Leyla ve Mecnun” öyküsünün farklı şekilde ele alındığını söyler.

Çok satan kitaplar konusunda ise herkesi bir şemsiyede toplayan, bütün eğilimlere cevap veren eserlerin olamayacağına vurgu yapar.

Nasıl Yazar?

Tomris Uyar, “Gecenin İçinden” programında her gün yazmadığını, materyali zihninde tamamladığında masaya oturduğunu söyler. Bulaşık yıkarken bile gelebilir ona göre fikirler.

Her yerde yazabilse de içinde karalamalarını bulabileceği, döndüğünde aynı bulabileceği bir oda olsa çok sevineceğini, ileriki yaşlarda insanın buna ihtiyacı olduğunu söyler onunla yapılan röportajda. Bu da bizi yeniden “o” yazara götürür.

KAYNAKÇA:

Tomris Uyar | Doğan Hızlan ile Karalama Defteri | 162. Bölüm: <https://youtu.be/Pq8uHHGm5aQ>

Tomris Uyar | TRT Arşiv: <https://youtu.be/mnnetzdbdo>

<https://parsomenfanzin.com/2020/04/16/tomris-uyar-ile-soylesi-edebiyat-bir-sey-ogrenmek-icin-okunmaz/>

<https://www.edebiyathaber.net/tomris-uyar-anlatiyor-verdigim-ozgurlukten-kendime-de-isterim/>

Diyaloglar, Karşılaşmalar 3: Tomris Uyar & Milan Kundera <https://youtu.be/vwa-jwhvh-E>

Söyleşi | biçim, dil ve değerde “yenilik” : Tomris Uyar öykücülüğü

<https://youtu.be/fjakadfijsq>

Tomris Uyar - Gecenin İçinden Radyo Programı Söyleşisi (1994) <https://youtu.be/oxqgb41nkay>

1. Oturum | tomris uyar'ın öykücülüğü ve eleştirisi yazarlığı <https://www.youtube.com/watch?V=0rahsslwjkq>

İlgin, M. S. (2019). Tomris Uyar'ın çevirmen ve yazar kimliklerinin etkileşimi. Rumelide Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 473-499. <https://doi.org/10.29000/rumelide.649336>

Altınova, Banu ve Tunçel, A. U. (2014) Hayata Edebiyatla Direniş: Tomris Uyar ve Virginia Woolf'un Günlüklerinde Yükselen Kadın Sesi Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi

Notos 33 – Tomris Uyar

A black and white portrait of Tomris Uyar, an elderly woman with dark hair, looking slightly to the right. She is wearing a dark, textured garment. The background is a wall with some papers and a drawing. A vertical pink bar is on the right side of the image. A semi-transparent purple box is overlaid on the lower left, containing text.

"Bir şeylerin dışındayım biliyorum.
Daha doğrusu bir şeyler bensiz sürüp gidiyor."
Tomris Uyar

Nevin ULUSOY

nevinulusoy

Yalnızlık Odası

Açık perdelerden soluk bir ışık sızıyordu. Hafif dinlenmelerinden uyanan eşyalar kederle baktı birbirine. Yalnızlığı yine soludukları. Birbirlerine sokulup iç çektiler. Hafif gün ışığı yerdeki epeyce yıpranmış kırmızı yün halıda dolaşıyordu. Yalnızlık odası. Tam da böyle adlandırılabilirdi burası. Gittiğinden beri kimse girmemişti odaya. Hep açıktı perdeler, geceleri bile, eşyalar dışarıyı görsün diye. Ama faydasızdı bu çünkü dışarıyı onları ilgilendirmiyordu artık, güneş bile. Odaya girdiğinizde tuhaf ve kederli bir koku alıyordunuz, yalnızlığın kokusuydu bu. Kitaplar kederle bakardı size. Acılarını hisseder, bunca zamandır kimsenin onlarla konuşmadığını, dokunmadığını anladınız, gülümsemenin ne olduğunu unutacaklardı neredeyse. Gardırop yatağın karşısındaydı, zamanı iç çekerek geçiriyorlardı birlikte. Aynada onun görüntüsü vardı.

Güneş odadaki hükmünü artırıyor. Çiçekler pencere önündeydi. Aşk merdiveni, sarmaşık, menekşeler. Ölüydüler. Pencere önündeydiler ama güneşin onlara hiçbir faydası yoktu artık. Odanın ihtiyacı sevgiydi. Onun sevgisi kadar güçlü bir sevgi odayı tekrar canlandırabilirdi belki ama bu evde o sevgiyi verebilecek kimse yoktu. O da geri dönmeyecekti. Bir genç kızın dünyasını oluşturan duvarlarda içlerinde defalarca dolaşmış Renoir, Monet resimlerinin fotoğrafları, kurumuş çiçeklerden yapılmış çerçeveli bir tablo, sevgi dolu bakışların tozlanmış hatırasıyla bekliyordu. Derin bir dünyanın sesleri, sohbetleri, kendi denizinin kokusu kitap kokularına karışmıştı. Gece gündüz dinlenen, eşliğinde dans edilen müzikler sinmişti odaya, kaset ve CD'lerden taşıyorlardı hâlâ.

Daha birkaç ay, yıl ya da asır önce, gitmeden son bir kez pek sevdiği canının içi, yoldaşı kuzeni, kuzeni ama kız kardeşi, kan bağına açıklayamayacağı sonsuzca sevdiği Melek'yle çınlatmışlardı duvarları. Yankısı damarlarındaydı odanın, sevdikleri müziklerle uzun uzun konuşup, yine hayaller kurup bol bol fotoğraf çekmişlerdi çeşit çeşit giysilerle. Londra'ya gitmeden önce son moda kestirdiği saçlarını şekillendirmişlerdi. Kısa, kat kattı saçları, arkasında da bir kuyruk kesilmişti. Çapa'da, yalnızca erkeklerin çalıştığı bir kuaför dükkânı, çok iyi kesim yapıyorlardı, saçını kesen gencin tırnaklarındaki siyah ojeler ne ilginçti ve güzel. Saç kesiminden başka işi olmazdı zaten kuaförde, siyah saçlarının rengini seviyordu, daha on sekizini doldurmamış bir kız da pek boyatmazdı saçlarını o zamanlar. Birkaç kere spreyle boyayla bir iki tutam sarı yapmıştı saçlarını ama hoşuna gitmemişti.

Eniştesi, Melek'in babasıyla abisi gelmişti onlara o gün, altında da balon eteği vardı, nasıl kınayan bakışlarla süzmüşlerdi onu. Çok eğlenmişti doğrusu, pencerenin önündeki, sonradan haince kesilen akasya ağacına anlatmıştı bunları, dinleyip başlarını gülererek sallamıştı eşyalar. Daha bu eve taşınmamışlardı, soyadlarını taşıyan apartmanda, işlek tarihi caddenin birinci katındaydılar. Hep babasıyla yan yana ya da karşı karşıya oturdukları gürültülü balkondan dışarıya bakmıştı. Gece gündüz bitmeyen arabalar, bitişikteki kahvenin önüne poğaçacı gelmiş yine, ne çok severdi babası, ona da alırdı, sıcacık peynirli poğaçalar. Son yazlarında kilo almaya başladığı için çok yemek istemiyordu ama

babası onunla yemek isterdi hep, kıramazdı o da, hâlbuki çok da sevmediğini sanırdı onu.

Babası, sonraları hep onulmaz bir özlem ve kederle kalbinde yaşatacağı babası vefat edeli bir yıl oluyordu. Bitmez tükenmez boğucu akraba ziyaretleri! Babacığı yoktu ya artık, gelsinler yemeğe, yatıya, günlerce sona ermeyen çilelere, hep onu kınamaya. İş yapmaz, annesine yardım etmez, konuşmaz, gülmez, abisine bağırır, yeri geldi mi kapıları çarpar, kocaman gözlerini yere indirir, kapanır odasına, börekleri de katlarını açıp açıp yer! Bilir mi çay demlemeyi, neredee, kahve yaparmış, hiç ikram etmedi ki! Kaçar herkesten, odasına, duvarlarının, eşyalarının, kitaplarının, şarkılarının, yazılarının müşfik kollarına. Odası, ait olduğu, olmak istediği, kendisine ait, kendisi olabildiği dünyası. Dünyasını tam da bulmaya mı gitti, sınırlarını, özgürlüğünü, evet, buram buram hasretle aradığı özgürlüğünü, özgürlüğünün sınırlarını, yaşamının özünü, belki aşkını, aşkını, aşka âşık ya... Daha çok genç ama sanki otuzunda, otuz daha çok uzakta, ayakları sağlam gibi ama ilkelerini görmesi mi gerek, özgür ve tek başına, benliğinin sonsuz çırpınışlarıyla denizinin uçurumlarında ve göğünde.

Geceleri ne çok sever, akasya ağacının yapraklarını okşayarak çok yavaş bir sesle konuşurdu. O küçücük ağaç, küçük ama dalları birinci kattaki evin penceresinde, en derin sırdaşı, akasyaya açılan bir pencereyi oda, akasyadan göğe, sonra kendi göğünde, göğünün dallarında, yapraklarında kanatlanmada. Kendi olma, bir kadın olarak kadınlığının bilincinde, gururunda. Üç ağabeye rağmen annesinin bütün baskılarına, sözüm ona korumalarına, eve kilitlemelerine, arkadaşlarının önünde tokatlara, dar pantolonlarını, mini eteklerini yırtmalarına rağmen. Önüne ilaçları alıp yutamaması çünkü yaşam diye çarpıyor kalbi, aşk, kahkaha, çılgınlık, keşif, bulunur bir çare. Yeniden kumaş alınır, Melek'i diker ona gizlice, teyzeler de düşmandır, dikkat, hep dikkat, pantolonunu dolabın derinlerine saklar bu sefer, giyecek, imkânı yok durduramaz kimse, özgürlük, özgürlük diye atıyor kalbi, ağabeyleri özgürse o daha özgür olacak. Onlar mı özgür, kapıdan çıkmaya, bir kadınla konuşmaya, aman çizilmiş çemberin dışına çıkmaya ödleri kopar. Babası ne demişti, daha pek küçüktü, kadınlar erkek olmak istermiş, hiç erkek olmayı istemem diye cevap vermişti kaşlarını çatıp. Kız olmak ne güzeldi, elbiselerini de seviyordu örgülü saçlarını da, öykü kitaplarını da annesinin haydut kitapları dediği Teksas, Tom Miks kitaplarını da, arabalarla da oynardı, bebeklerle de.

Akasya bilir, gülerler hep, çiçeklere, yatağa, kitaplara konar kelimeler. Ev işlerini kızlar yaparmış, niye, işte ağabeyinden daha akıllı, bu yaşta epeyce İngilizce biliyor, o liseyi bile bitiremedi, ne bitirmesi, ilk sınıfı geçemedi! Kimse mi evlenmez, o kimle evleniyor ki, evlilik, kendini cenderelere kapatmak, ne giydin, nereye gittin, nereye baktın, kimle konuştun, kadın dediğin evinde oturur, oturmasa da her işini yapar, kocasına hizmet eder, hep hizmet eder, baba, ağabeyler, çok hızlı bulaşık yıkar, akşamdan yemeğini pişirir, belki aniden bir misafir gelir, üst üste çocukların birini kucagında birini ayağında sallar, öbürünü de yanına yatırır, parasını kocasına verir, erkektir yapar der, ben kadının diye oturur evinde, akşam, iş arasında örgüsünü örer.

Akasya bir güler, göğünde yankılanır, uzun gecelerde gizli öpüşleri anlatır, özlemler, giden flört, bir duysalar, evlilik kimin umurunda. Uzun geceleri doyusıya yaşamak istiyordu, damarları alev alev, aşk doldursundu geceyi, aşkla varılacak yolları gözlüyordu, aşkla yürümek bilmediği caddelerde ayakkabılarının sesini dinleyerek, en son otobüs gittikten sonraya kalıp belki tek başına denizle göz göze gelmek, bir konserin coşkusu bilmek, yıldızlara doğru,

aryaların nefesini teninde duymak. Kadın olmak neden engel olsundu bunlara, gece yakışmıyor muydu kadına? Ah Ortaçağda tıklılıp kalmak! Yooo, Ortaçağı aşmış diyara yol buldu sonunda, İngilizceyi geliştirmek, ver elini Londra. Çiçekler, kitaplar, kasetler, CD'lere de iç çekmek, yalnızlığın kokusuyla.

Kapının açılmasıyla irkildi eşyalar. Yatak hafifçe gıcırdadı, pencereden hafif bir inilti, dolapta belli belirsiz bir kıpırdanma. Annesiydi. Elinde bir mektup. Oturdu yatağın üzerine, gözlerinde bir nemlenme. Mektubu yavaş yavaş tekrar okudu. Başını kaldırıp dolaba baktı, kızı gittiğinden beri açılmamış dolaba. Gözleri tekrar mektuptaydı, gülümseyip başını salladı. Yavaşça kalkıp gardıroba gitti, bir soluk alıp kapısını açtı. Derin derin nefes aldı. Kızının götürmediği birkaç parça giysisinden dolaba sinmiş kokuyu çekti içine. Evlat işte! Pencereye doğru gidip açtı sonuna kadar. Temiz hava şaşırttı eşyaları, yoksa? Annesi dolaba gidip dokundu giysilere, gülümsedi. Kapatmadı dolabın kapısını, mektuba baktı, almadan çıktı. Yatağın üzerindeki mektuptan ince ince tatlı bir nefes yayıldı odaya, pencerede artık olmayan akasyanın kokusu sardı havayı.

Yağmur AYAN

ygmrayan

8 Mart'a Bakış-Kadın ve Emek

Dünya genelinde her yıl 8 Mart'ta kutlanan "Dünya Emekçi Kadınlar Günü", aslında bir kutlama günü olmanın ötesinde, emek ve mücadeleyle yoğrulmuş bir anma günüdür.

Bu anlamlı günün tarihsel kökenine baktığımızda, 1857 yılında ABD'nin New York kentinde bir tekstil fabrikasında çalışan kırk bin dokuma işçisinin gerçekleştirdiği grevden söz edilir. Uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve insanlık dışı koşullara karşı başlatılan bu grev, polis müdahalesi ve fabrikanın kilitlenmesi sonucu çıkan yangınla trajik bir sona ulaşır. Yüz yirmi dokuz kadın işçi bu yangında hayatını kaybeder. Ancak, sıkça anlatılan bu hikâyenin gerçek tarihsel verilere dayanmadığı, bir mit olarak yayıldığı da bilinmektedir.

"Peki, 8 Mart tarihi neden seçildi?" diyecek olursak, 1917 Rusya'sına bakmamız gerekir. O dönemde yaşanan savaş, ekonomik kriz ve zorlaşan yaşam koşulları, Petrograd'daki kadın işçileri (emekçileri) greve sürükledi. Bu grev, Şubat Devrimi'nin kıvılcımını ateşleyen olaylardan biri oldu. Daha sonra, 1921'de Moskova'da yapılan **Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı**'nda 8 Mart, "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" olarak resmen ilan edildi.

Ancak zamanla, bu anma günü, işçi (emekçi) kadınların mücadelesinden uzaklaşarak daha genel bir "**Kadınlar Günü**"ne evrildi. Bu dönüşümde, toplumsal yapıdaki değişimlerin, küreselleşmenin ve kapitalizmin büyük etkisi oldu.

Tüketim toplumunun büyük bir parçası haline gelen 8 Mart, günümüzde markaların pazarlama stratejileriyle öne çıkardığı bir gün olarak algılanabiliyor. Bugün, özellikle büyük firmalar, 8 Mart'ı kampanyalar, indirimler ve reklamlarla ön plana çıkarıyor. Örnek verecek olursak; "kadınlar çiçektir" gibi sloganlar da kullanılabilir, "emek" in anlamını kapsayan mesajlar da karşımıza çıkmıyor diyemeyiz elbette. Çekirdeğin özüne incek olursak, bu günün temelinde bir direniş ve hak talebi bulunmaktadır.

Ayrıca, büyük bir yanılgı olarak, "Dünya Emekçi Kadınlar Günü" nün, "Kadınlar Günü" olarak genelleştirildiğini görüyoruz. Birçok marka ve kurum, "emek" kavramını geri plana iterek, kutlamaları daha yüzeysel ve ticarileşmiş bir hale getiriyor. Önemli olan nokta, bu günün, sadece kadınların varlığını kutlamak değil, kadın emeğinin ve mücadelesinin farkında olarak, hak taleplerine destek vermek olmalıdır.

Ancak tüm bunların yanında, gerçekten kadın emeğini destekleyen ve anlamlı projelere imza atan markalar da vardır. Bazı şirketler, sadece 8 Mart'ta değil, yıl boyunca kadın istihdamını artırmaya, eşit ücret politikaları uygulamaya ve kadın girişimcileri desteklemeye yönelik projeler geliştiriyor.

Örneğin;

Yerel üretici kadınlarla iş birliği yaparak onların ekonomik gücünü artıran markalar bulunuyor, bazı büyük şirketler, kadın girişimcileri destekleyen fonlar ve mentörlük programları sağlıyor veya kadın çalışan oranını artırmaya yönelik politikalar izleyen şirketler de mevcut.

Sonuç olarak, 8 Mart, sadece güller, karanfiller, çikolatalar ve hediyelerle geçirilecek bir gün değil; tarihte emekçi kadınların cesaret ve dayanışmayla kazandıkları hakları hatırlamak ve bu mücadelenin sürdüğünü unutmamak için bir farkındalık günü olarak ele alınmalıdır. Bugün, sadece bir kutlama değil, kadın emeğinin görünürlüğünü artırmak için bir dayanışma günü olmalıdır.

“Erkekler öldürdüğünde, yaşamı korumak için savaşmak biz kadınlara düşer.”

Clara ZETKİN - Sosyalist Devrimci

Kaynaklar:

<https://gelenek.org/8-martin-tarihi-sosyalist-mucadelenin-gunu/>

<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/connectist/article/8-mart-dunya-emekci-kadinlar-gunu-temali-reklamlarda-femvertising-stratejisinin-kullanimi-uzerine-bir-arastirma>

<https://www.bbc.com/turkce/articles/c0618my778jo>

<https://www.youtube.com/watch?v=fu4adRESsU0&t=6244s>

Savaş AŞÇI

© savasascii

Emekçi Kadınlar Günü

“Şuna inanmak lazımdır ki dünya üzerinde gördüğümüz her şey kadının eseridir.”

Mustafa Kemal Atatürk

Kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğine inanan biriyim. Buna karşılık toplumumuzda kadınların, çoğu zaman ikinci sınıf insan olarak görüldüğüne üzülen şahit oluyorum. Fiziksel farklılıklar üzerinden tartışmalar yapıldığı oluyor veya iki cinsin de aynı işleri yapamayacağı iddia ediliyor. Tüm bu tartışmaları anlamsız buluyor, kadın ve erkeğin yap-bozun bütünü oluşturan parçaları olduğunu düşünüyorum. Elbette yalnız kadın veya yalnız erkek olarak her şey yapılabilir ve hayat idame ettirilebilir ama uyumlu birliktelik her şeyi daha güzelleştirir, daha anlamlı hale getirebilir.

Uzun uzun toplumumuzda kadınlara uygulanan şiddet, taciz veya diğer tüm kötülükleri yazabilir, konuşabiliriz. Bunu, bu toplumun parçası olarak yapmalıyız da. Fakat kısa cümlelerle geçilemeyecek kadar önemli bir konu olduğu için kısaca; bireylerin artık ataerkil kodlardan kurtulması ve birçok geleneği terk etmesi gerektiğini ifade ederek bu bölümü kapatıyorum.

Bu yazıda, ülkemizde birçok konuda ilk olmuş kadınları kısaca yazmak istedim. Adları ilk günden bugüne çok yazılmış, anılmıştır elbette ama böyle bir imkânımız varken buradan onlara saygı duruşunda bulunmak istedim.

Mart sayımızı tüm emekçi kadınlara ithaf etmek amacıyla böyle bir yazı yazmayı sorumluluk, ödev bildim. Keyifli okumalar dilerim...

ZAFER HANIM

İlk kadın romancımız Fatma Aliye Hanım olarak geçse de kendisinden önce Zafer Hanım'ın, Osmanlı döneminde Aşk-ı Vatan adlı romanı yazdığı ifade edilmektedir. Basılı tek kitabı olması nedeniyle “ilk” olarak anılmasa da kronolojik olarak bakıldığında ilk kadın romancımız olduğu belirtilmektedir.

FATMA ALİYE HANIM

Zafer Hanım'dan sonra ilk kadın romancımızdır. Georges Ohnet'in “Volonte” adlı romanını çevirerek edebiyat yolculuğuna başlamıştır. Bu romanı Meram adıyla dilimize çevirmiştir. Eserlerinde çalışan, birey olma ve var olma çabasındaki kadın karakterlere yer vermiştir. Ahmet Mithat Efendi ile “Hayal ve Hakikat” adlı romanı birlikte yazmıştır. Romandaki kadın karakter ağzından yazılmış bölümleri kendisi yazmıştır. Kadın haklarını muhafazakâr görüşten kopmadan savunmuştur. Eserleri 1893 yılında Chicago'da Dünya Kadın Kütüphanesi'nde sergilenmiştir.

MİHRİ MÜŞFİK HANIM

Çağdaş resmin ülkemizdeki öncülerindendir. Resim tutkusu nedeniyle olanaklarını elinin tersiyle iterek yoksul bir yaşam sürmüştür. Güzel Sanatlar Akademisi İnas Sanâyi-i Nefise Mektebinde yöneticilik yapmış ilk kadındır ve kadınlara ilham olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Papa XV.Benedict gibi önemli isimlerin portrelerini yapmıştır. Ressam Hale Asaf'ın

teyzesidir. Edebiyat-ı Cedide şairlerinin yazdıklarını resimleyerek “Edebiyat-ı Cedide Resmi” yaratmıştır. ‘Çingene’ isimli tablosu Louvre Müzesi’ne kabul edilmiştir. Bu eserin bir kopyası İstanbul Resim ve Heykel Müzesi’ndedir.

HALE ASAF

Teyzesi gibi ilk kadın ressamlarımızdan ve ilk kadın resim hocalarındandır. Hastalıklarla geçen çocukluk ve gençlik yıllarında İngilizce, Rumca, Fransızca öğrenmiş ve bunun yanında 1921 yılında Berlin’de girdiği sınavı kazanıp Berlin Güzel Sanatlar Akademisi’ne girmiştir. 15 Temmuz 1929 yılında Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliğinin kurucuları arasında yer alarak “İlk Kadın Kurucu” unvanını da almıştır.

AFİFE JALE

Müslüman Türk kadınların sahnede yer almasının yolunu açmış, bu yolda öncülük etmiş ve hem döneminde hem de günümüze kadar olan süreçte milyonlarca kadına ilham olmuştur. Yamalar oyununda Jale takma adıyla ilk kez sahneye çıkmıştır ve ilk Türk kadın tiyatrocusu olmuştur. İlk sahneye çıkmasından bir hafta sonra Tatlı Sır adlı oyunda sahneye çıkmış ve aynı gece, ‘İslam adabına aykırı olması’ gerekçesiyle tutuklanmak istenmiştir. Bu hadiseden de bir hafta sonra bir piyeste sahnedeysen tiyatroya polisler baskın yapmış, Afife Jale kaçarak tutuklanmaktan kurtulmuştur. Sahnelerde yakalanmayan Afife Jale Kadıköy iskelesinde polislerce yakalanmış Darülbedayi oyuncularının emniyet müdürüyle konuşması sonrası serbest bırakılmıştır. İçişleri’nin 1921 yılındaki “Müslüman kadınların sahneye çıkarılmaması” kararı ile Darülbedayi kadrosundan çıkarılmıştır.

SABIHA BENGÜTAŞ

Taşa şekil veren ilk Türk kadın heykeltıraşlardandır. Resimle başlayan sanat yolculuğu bir sene sonra Heykel şubesine geçerek devam etmiştir. Sanâyi-i Nefîse’nin açtığı sınavda birinci olarak yurt dışına gitmiştir. Bu sınavda birinci olarak İtalyan heykeltıraş Canonica’nın yanına İtalya’ya gitmeye hak kazansa da genç olmasından dolayı evlilik çağında olması gerekçe gösterilerek ve kadın olması nedeniyle gönderilmek istenmemiş, dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati’nin araya girmesiyle Bengütaş İtalya’ya gönderilmiştir. Taksim Meydanı’ndaki Atatürk abidesinin mimarı olan İtalyan heykeltıraş Canonica’nın İtalya’da on sekiz ay asistanlığını yapmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü gibi birçok önemli kişilerin heykelini yapmıştır. Atatürk ve İsmet İnönü için yapılan heykel yarışmalarında birinci olmuştur; Atatürk’ün üniformalı heykeli Çankaya Köşkünde, İsmet İnönü’nün heykeli ise Mudanya’dadır. Atatürk heykeli dünyanın en değerli mermeri olan Carrara mermerinden yapılmıştır.

MUALLA EYÜBOĞLU

İlk kadın mimarlarımızdan biridir. Köy Enstitülerinin kuruluşunda önemli rolü vardır. Ülkenin dört bir yanında Enstitü binaları inşa edip öğrenci eğitmiştir. Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nde Yapı Kolu Başkanlığı ve inşaat öğretmenliği yapmıştır. Mimarlık Bilgisi, Teknik Resim, Zirai Yapıcılık, İç Süslemeciliği, İşlik ve Seminer Çalışmaları, Sanat ve Uygarlık Tarihi dersleri vermiştir. Rumeli Hisarı’nın restorasyonunda ve Topkapı Sarayı’nın Harem Dairesi’nin, Ayasoyfa türbelerinin, Galata Mevlevihane’sinin, İkinci Mahmut türbesinin onarımında çalışmıştır. Aynı zamanda Türk ressam, yazar ve şair Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Türk yazar, çevirmen ve akademisyen Sabahattin Eyüboğlu’nun kardeşidir.

Yazımın sonunda bir konuyu açıklamak isterim; burada yazılan isimleri sayfalarca yazsak bitiremeyiz. Hepsi ayrı ayrı özel dosyalarla anlatılacak insanlar. İsimlerini buraya yazamadığım fakat öncülük etmiş, topluma fayda sağlamış tüm emekçi kadınları saygı ve sevgiyle anıyorum.

KAYNAKLAR:

<https://www.youtube.com/watch?v=T4kYkLN9Zi4>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/cumhuriyet-tarihine-iz-birakan-kadinlar-2135158>

<https://tr.wikipedia.org/>

ŞİİR

Nevin ULUSOY

nevinulusoy

Amber Kanatlar

Kadın

Melek şeytan kanatlı

Asırlar asırlar ötesinden

En ateşli büyüünde putların tapıyorlar sana

Çamurlu derin kuyulara atmaya

Zincirlerin şıkırtısında dönüş diye uçup giden tozlara

Özgürlüğün düşü bile yasak sana

Gecelerin sağaltıcı siyahı yasak

Uğursuz bellendi ay döngüsünün pırıltılı nefesi

Değişime düşman yaşamaz kafalar

Melek şeytan gelgiti saplantısında körler derin aynalarına

Nasıl korkutuyor bak senin kendin olma varoluş kahrından

Bürün gecenin siyah sağaltıcı gücüne

Gizlerinde yıldızlanır sarmaş dolaş gökler

Aşkın asi burç titreşimlerin evreni boğar sevince

Esrarlı yol almaların yabani bir özgürlükle

Güneş açmada gönüllerin karanlık uçurumları

Düşlerin kuyuları önünde yıldızların bayraktarlığında

Emek emek şafaklar parmaklarında bağımsızlık azmiyle

Denizlerinden doğan ufuklarda yeryüzü senin aşkın nefes burçlarında

Evrenin notaları parmak uçlarında

Perde perde bir neşe deryandan yankılanan

Ellerinden doğan güneştir aralayacak kara sisi bulutlarını

Gelenek ağlarını yırtar amber kanatların

Kalbin evrenin en büyüğü amber ayna gizlerinde

Esra KOYUNCU

imza__e

Dünya Savaşında Bir Propaganda Unsuru Olarak Kadın

1950'li yıllara bakıldığında kadının kendi özgür benliğini kazanabilmesi konusunda çok fazla engel oluşmuştu. Savaş sonrası aile kavramına ayrı bir anlam yüklenmiş. Öyle ki Soğuk Savaş döneminde hükümet, toplumun en küçük yapısı olan aile kurumunun iç ve dış etkenlere karşı koruyucu bir duvar olmasını sağlamaya teşvik etmişti. Buna göre erkeğin görevi çalışarak para kazanma, kadının görevi ise ev işleri ve çocuk yetiştirmektir. Geleneksel cinsiyet rolleri savaş sonrası eve dönen erkeklerle birlikte tekrar yerine oturtulmaya çalışılmış ve anneden kızına geçen bir döngüyle bu öğretinin sürdürülmesi amaçlanmıştır. Bu dönemin kadın karakteri yalnızca kendisi değildir; çocuklarının annesi, kocasının karısıdır ve bu sebeple kadının toplumun kendisine seçmiş olduğu rolü oynaması beklenir.

Dünya savaşları, erkeklerin katılmasıyla özellikle iş alanlarında büyük boşluklar meydana getirmişti. Bu dönemde kadınların hem toplumsal hayatın devamını sağlamaları hem de iş alanlarındaki boşlukları gidermeleri gerekiyordu. Özellikle de hükümetler, kadınların “çocuklarının anası” yahut “kocasının karısı” rollerinden sıyrarak “güçlü kadın” rolünü üstlenmesini istiyordu. Yeni oluşturulan rolün etki alanını genişletmenin ve bu harekete taraftar kazandırabilmenin en iyi yollarından biri ise propaganda afişleri hazırlamaktı.

Biz Yapabiliriz (We Can Do It)

ABD, yaklaşık on altı binden fazla erkeği ordusuna aldıktan sonra yerini dolduracak insan bulmak zorundaydı. Savaşlarla beraber geri hizmetlerde görevlendirilmek üzere sivil halk ikna edilmeliydi. Hükümet içinde çalışmakta olan bir grup kadın, bu boşluğun doldurulabilmesi için kadın gücünden yararlanılabileceğini söyledi. Kadınlardan oluşan komisyonlar kuruldu ve posterler hazırlanmaya başlandı. Bu posterlerden belki de en ikonik olanı budur. Yaklaşık altı milyon kadın posterden etkilenerek iş gücüne katılım sağladı.

Anavatan Seni Çağırıyor (Motherland is Calling You)

Ruslar savaşa girdikten sonra ABD'nin "Sam Amca" propagandasını gördü ve daha sonra bir poster hazırladı. Posterde, kendi simgeleri olan orak ve çekiç kullanmak yerine bir anne figürü kullanıldı. Annenin elinde bir askerlik yemini bulunur.

Kadın Kara Ordusu (Women's Land Army)

Kadın Kara Ordusu, tarımdaki erkek gücünün yerini alması amacıyla I. ve II. Dünya Savaşı esnasında İngiltere'de kurulan bir sivil örgütlenmedir. Fark edilince aynı isimle ABD ve Avusturya'da da kurulmuştur. İlk zamanlar, geleneksel çiftçilerin çoğu bu oluşuma karşı çıktı. İlerleyen süreçte Ticaret Bakanlığının bilgilendirmeleriyle faaliyet başarılı oldu.

Geride Bıraktığı Kız (The Girl He Left Behind)

II. Dünya Savaşı sırasında Alman kökenli bir Amerikalı sanatçı olan Adolph Tiedler tarafından tasarlanmıştır. Posterde “Geride bıraktığı kadın hala arkasında. O bir harika” yazar. O dönemde F. D. Roosevelt Hükümeti’nin ekonomik seferberlik programını simgeleyen posterlerden biri olmuştur. Ancak diğer ülkelerin kullandığı propaganda posterlerinin aksine içe kapanık bir üslup sergiler. Arka plandaki bulutların arasında tüfekli bir askere bakan mühimmat işçisi bir kadın figürü olması, duygusallığı daha fazla öne çıkarmıştır.

Anne, Çalışan Kadın, Nasyonal Sosyalist (Mutter, Berufstätige Frauen, Nationalsozialist)

1919’da Almanya’da kadınlar oy kullanma hakkını elde etti. Kadın delegelerin oranı düşük olsa da kadınlar Weimar Cumhuriyeti’ndeki seçmenlerin çoğunu oluşturuyordu. Bu nedenle birçok Alman siyasi partisi kadınlara özel çağrılar yapmaya başladı. Nazi Partisi’nin kadınlara yönelik olan propagandaları, her ne kadar kadın hakları konusunda kötü bir sicile sahip olsa da işe yaradı.

KAYNAKÇA

BOYRAZ, B., & BOYRAZ, B. (2013). Birleşik Devletler ve İkinci Dünya Savaşı Dönemi Propaganda Posterleri. Yıldız Journal of Art and Design, 1(1), 1-9.

FEJER A. N. & TALİF R. (2014). "Individual Mobility and the Sense of "Deadlock": A Cultural Materialist Analysis of Sylvia Plath's The Bell Jar". SAGE Open 4/3 (2014) 1-10.

KAVOĞLU, S. (2018). II. Dünya Savaşı'nda Kadınlara Yönelik Hazırlanan Afişlerin Göstergibilimsel Çözümlemesi: "Women's Land Army" Örneği 1. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi(29), 111-124.

MEYEROWITZ, J. (1994). Not June cleaver, women and gender in postwar America, Temple University Press: Philadelphia.

SHALES, E. (2010). Made in New Ark: Cultivating Industrial Arts and Civic Identity in the Progressive Era, United States of America: Rivergate Books / Rutgers University Press.

TYLER-MAY, E. (2008). Homeward Bound: American Families in The Cold War Era, Basic Books: New York.

"Propaganda Directed at Women" <https://exhibitions.ushmm.org/propaganda/1918-1933/propaganda-directed-at-women> (e.t. 02.02.2025)

Utku Ceren DENİZ

Tabuların Tamusu

İkinci Bölüm

Sardinya'nın Dişiliği

Bonobo çalan alarının sesiyle açtı gözlerini sabaha. Alarmsız uyanmanın ne büyük nimet olduğunu düşünerek sınıksız kapattı gözlerini. Yaşadığı hayatın ne denli tatsız olduğunu, Dünya'ya uyum sağlamak için fazlasıyla hassas bir ruha sahip olduğunu, dönemediği zararların bataklığında umutsuzca debelendiğini, bataklıktan çıkmanın yeniden başlamaktan daha zor olduğunu bir kez daha düşününce uyanmak öyle acı verdi ki, yeniden uyumak istedi. Kapattı gözlerini, uyumanın bedeli ağır olan kusursuz tatlılığında sonsuzluğa şekerledi. Ona bütün bir gece uyumuş gibi hissettiren yarım saatin kefarecini işe geç kalıp müdür timsahtan azar yiyerek ödeyecekti.

Uyanıp panik halinde mezbeleğe dönmüş evin içinde urbasını giyerken bir sirk maymununu andırıyordu. Televizyon açık uyurdu, yalnızlığını unutturdu evin içinde yankılanan elektronik sesler. Açık kalmış televizyonu kapatıp evden çıkmak üzereyken gördü Kral Alavan'ın necis peykerini. Reis timsah her zamanki ileri hitabet yeteneğiyle halka sesleniyordu, bu kez özel bir gün olduğundan önceliğinde dişiler vardı. Dünya Dişiler Günü'ydü bugün. "Bir insanlık suçudur dişilere şiddet! Fiziki ya da ruhsal şiddet fark etmez! Dişilerimizin şiddete maruz kalmadığı bir toplumu var etmek için hassasiyetimizi sürdüreceğiz!"

"Ne tuhaf!" diye düşündü Bonobo. "Dişiler iş aradığı için işsizlik yüksek, dişiler okuyunca erkekler çiftleşecek diş bulamıyor, dişiler evinin süsüdür, dişiler doğası gereği kırılabilir ve naiftir ve bu yüzden liderlik vasıfları yoktur, dişilerin en büyük kariyeri anneliktir, tecavüzcü kürtaj yaptıran dişiden daha masum, dişiler ahlaklı olsun da kürtaj yaptırmak zorunda kalmasın, dişiler tecavüze uğruyorsa enik değil dişiler ölmeli, dişilere evdeki işler yetmiyor mu, dişiler iffetli olup namahrem bilecek ve herkesin içinde kahkaha atmayacak gibi türlü söylemleri kendisi söylememiş gibi konuşuyor. Hayvanlar da buna inanıyor. Haydi onun peşinden gidenler cühela takımı da, bu nasıl utanmıyor kendinden? Şizofren midir nedir!" Kral timsah Alavan'ın kakistokrasi hükümlerine söylene söylene, bu sistemin bir parçası olmaya gitti Bonobo. Giderken, en yakın arkadaşı eşek Sardinya'ya yol kenarından bir karanfil almayı da ihmal etmedi. Madem dişiler günüydü, Sardinya'yı bir nebze olsun mutlu etmeliydi.

Baş parmağı diğer parmaklarının karşısına gelen fizyolojik yapısı sayesinde cisimleri bir mengene misali rahatça kavrayabilirdi Bonobo. Türünün kanca tırnaklı olanları da vardı elbet, genelinin el parmakları yassı tırnaklıydı ve bu tırnaklar ona ağaçlarda özgür bir cumhuriyet kurma yetkisi veriyordu. Sabahın erken saatlerinde işe giderken bed yüzüyle toplu taşımalara binen hayvanların arasından sıyrılıp fabrikaya varabiliyordu böylelikle. Gerçi ağaçlar da gittikçe yok oluyordu bu memlekette. Birkaç sene önce ülkedeki 23.245.000 HA ormanlık alan genel alanın sadece %29'u oluşturmaktaydı, lakin son birkaç senede etrafı kasıp kavuran müphem yangınların sonucunda yeşilin rengi gittikçe solmuştu. Ağaçlar azaldığından bu yolun bir kısmını yürüyerek geçiriyordu Bonobo. Sardinya ise onun gibi bir maymun olmadığından toplu taşımayı kullanmak mecburiyetindeydi.

Bonobo fabrikaya vardığında herkes mesaideydi, Sardinya'yı göremediği için karanfil veremedi. Önce ser timsah tarafından güzelce kalaylanması gerekiyordu. Geç geldiği yarım saat maaşından kesilecekti, müdürü bununla yetinmeyip ek olarak ödemesi gereken bir ceza da yazmıştı. "Gözüm üzerinde." tehditleri de cabasıydı. Aldırmadı Bonobo, robotikleşmiş bünyesini sürüyerek işinin başına oturdu. O kadar yoğun bir gündü ki, gün içerisinde bir dakikalığına bile sandalyesinin üstünden kalkamadı. Mesai sonu, yanı başında Sardinya'ya verilmek üzere bekleyen ve biraz fazla beklediği için sönmülenip güzelliğini kaybeden karanfil alıp çıkışa koştu hızlıca. Sardinya'yı görür görmez seslendi.

Sardinya bitap halde olmasına rağmen kotardığı günün şükürüyle gülümsedi, uzun kıllı yüzü iri dişlerinin haşmetiyle genişledi. "Bonobo nasılsın? Bugün hiç yanına gelemedim, o kadar yoğundu ki."

Bonobo iş çıkışı konuşan kalabalığın sesini kamuflej olarak kullanıp direkt girdi konuya, zaten karanfil günün başında veremediği için üzgündü. "Bugün dişiler günümüz. Biliyorum, bu ülkede dişi olmak çok zor. Sevinçle kutlayabilir misin bilmiyorum ama ben bir nebze gülümseme için sana bu karanfil aldım. Günün kutlu olsun."

Sardinya'nın her daim manasız bir gülüşle süslü koca yüzü gölgelendi aniden; bu gölge mutsuzluğun gölgesi değildi aslında, mutsuzluğun gölgelediği bir mutluluğun gülümsemesiydi. Daha önce hiçbir hayvan tarafından özel günü kutlanmamıştı, doğum gününün bile kutlandığını hatırlamazdı, ama Bonobo onu düşünmüş ve sönük olmasına rağmen anlamıyla ışıldayan bu karanfil almıştı. Ön ayaklarını kaldırarak yerinde devindi, öyle mutlu olmuştu ki yavruyken yaptığı gibi yerinde zıplamaya başladı. Gözlerinden akan hüznü saklamadan gövdesindeki nüktedan vaziyeti korudu, oysa beden dilinin aksini haykıran nazarlarından fıskıran gözyaşları çelişkinin bir sembolü olarak asılı duruyordu bebeklerinde. "Bonobo ne kadar tatlısın!" Devasa dişleriyle aldı karanfil, kafasını sürterek teşekkür etti en yakın arkadaşına.

Bonobo, Sardinya'nın hayatı hakkında az çok bilgiye sahipti; onun yalnız yaşadığını, akrabalarıyla görüşmediğini, mahalledeki komşuları saymazsak kendinden başka arkadaşı olmadığını da biliyordu fakat neden yalnız yaşadığını, neden akrabalarıyla görüşmediğini bilmiyordu. İşin bu kısmının özel olduğunu fark edip tafsilatını sormamıştı, fakat o gün arkadaşını daha da yakından tanımak istiyordu, mümkünse hemdem olmanın huzuruna varmak istiyordu. Sardinya'nın her şeye kanaat eden şükürcü seciyesini sevmese de ve bazen nasıl hala gülümseyebildiğini anlayamasa da, derinlerde bir yerde güzel bir kalbi olduğunu hissediyordu. Aslında onu evine davet etmek isterdi fakat hem ev mezbeleden halliceydi hem de mahalleliye tevatür malzemesi vermeye gerek yoktu. "Bir dişiyle bir erkek tenhada alkol kullanırsa dişinin cinsel ilişkiye rızası vardır." zihniyetiyle yönetilen topraklarda Sardinya'yı zora sokmaktan başka işe yaramazdı bu.

Bahar havasının yüzü okşayan meltemine güvenerek “Sahilde biraz oturalım mı?” dedi. Sardinya anında kabul etti, zaten arada deniz havasını alarak dönerlerdi evine. Bonobo yürürken yol üzerindeki bir büfeden biraz yemiş ve içecek de almış, Sardinya’nın özel gününü kutlamak adına ona hesap ödetmemişti. Daha da sevinmişti Sardinya, haletiruhiyesi bütün günün yorgunluğunu unutarak erinçli olmuştu.

Oturdular bir kaya parçasının üzerine, derakap poşetin içinden inceden tırtıklamaya başlayarak temaşa ettiler denizin eşsiz güzelliğini. Deniz tıpkı duyguları gibi gelgitliydi; vahdetin metaforik bir sembolü olan dalgası ve girdabıyla kesretin baş rolü gibi devinirken, aynı zamanda melankolinin dipsiz kuyusu kadar gizliydi, Sardinya ve Bonobo’nun matruşka bebek gibi açılan duygularına uyum sağlayarak bir çağlıyor, bir duruluyordu ve içinde neler olup bittiği pek anlaşılmıyordu... Konu konuyu açtı; güzeştede yaşanan masumiyet hallerinden, büyümenin verdiği acıdan, yaşam şartlarının zorluğundan, adaletin yoksunluğundan, kuyrukları birbirine değmeyen zengin olma hayallerinden, çalışma hayatının pespayeliğinden ve nicesinden konuşarak nasıl aktığını anlamadıkları bir saat geçirdiler. Kabını ekşiten acı sirke gibi, mutluluğun alışılmadık topraklarından konfor alanlarına kaçtılar, bir mutlu anı anlatırken bile bin mutsuzlukla çevrelediler. Aksi mümkün müydü yeni yetme ruhlarını yaşlandırın hayatın meşusluğunda?

Aklındaki samimi dakikalara güvenerek sordu Bonobo. “Tamahkar ya da şekvacı olmayıp her daim gülümsemeni seviyorum, seni az çok tanıyorum ama bildiklerim sınırlı.” dedikten sonra acı bir hikayeye karşılacağını biliyormuş gibi duraksayarak olabildiğince yumuşak bir sesle tamamladı. “Neden yalnız yaşıyorsun Sardinya? Ailen nerede? Akrabaların nerede?”

Bu kez birkaç dışı görünecek kadar gülümsedi Sardinya, karanfili gördüğü andaki hüznü yeniden musallat olmuştu gözlerine. Bu konular hakkında daha önce kimseye konuşmamıştı, yaşadıkları hakkında komşularına bile ser verip sır vermemişti. Annesinin o daha beş yaşındayken doğurmaktan ötürü mürt olduğunu, babasını bir iş kazasında kaybettiğini, kardeşleriyle koştuklarını ve hiç evlenmediğini söylemişti ahaliye. Oysa bambaşkaydı her şey. Takriben bir senedir iş arkadaşlığı yaptığı Bonobo’nun alicenap fitratının sıcaklığıyla çözüldü gizleri, açtı ağzını, dişliliğini yaşayamadığı bir hayatın özetini geçti hiç ağlamayarak. Eskiden ağlardı, artık gözyaşlarına ulaşamıyordu, en fazla o günkü gibi bir süre asılı durup çekiliyorlardı inlerine. “Altı sıpalı bir ailenin son çocuğuyum. Ben doğmadan önce annem ve babamın beş kere daha erkek sığa için teşebbüsleri olmuş, ben de dışı doğunca artık vazgeçmişler. Allah’ın onlara bir erkek vermeyip sınadıklarını düşünüp kadere boyun eğmişler. İstenilen değil, tahammül edilen yavrular, annemin ve babamın sınırlarını daha da bozmamak için çabalayarak büyüdük. Dışı doğarak büyük bir kabahat işlemiştik zaten. Bizim suratımıza her baktıklarında bizi değil, olmayan erkek yavruyu görüyorlardı. Aralarında kavga ettiklerinde bile bizi malzeme olarak kullanıyorlardı, babam anneme ona bir erkek veremediği için anırır dururdu. Üstüne kuma getirmedeği için dua etmesini söylerdi. İlkokuldan sonra okutmadılar da zaten, dışı kısmının ne işi varmış okumakla. Babam iâşenin kötü durumda olduğunu, kıtlık olduğunu, bizim için daha fazla para harcayamayacağını bahane ederek aldı okuldan. Asıl sebep bicikleri büyüyecek kadar rüştüme ermiş olmamdı, çevredeki erkeklerin dikkatini çekiyordum, babam beni okuldan alıp eve hapsederek namusunu korudu! Gelecekteki kocama pirüpak (!) bir gelin verebilmek için dört duvar arasına hapsetti. Düven çekip, bahçede bostanda onlara yardım etmekle geçti yavruluğum. Sevilmeden büyüdüm işte.”

Sardinya’nın denize dalıp giden gözlerinin suskunluğundan içeri girmek istedi Bonobo, kendince mutlu etmek amacıyla birkaç saçma tümce kurdu. “Yavrusunu sevmez mi hayvan? Seviyorlardır tabii...” Son kelimeye doğru gittikçe azalan sesi söylediğine kendinin de inanmadığını gösteriyordu, ne de olsa o da ailesinden yaralı bir tindi.

“Sevmiyor işte. Annem babam kadar göstermezdi ama onun da içi almadı bizi. Ona babamın bizi neden sevmediğini sorunca, bunu nereden çıkardığımı ya da babamın mizacının bu olduğunu söyler geçerdi. ‘Zürriyetisiniz onun, soyunu devam ettirecek olanlarsınız. Muhakkak birinizin oğlu olacaktır.’ diyerek katmerli cehaletini de sergilerdi. Erkekliğin dişilikten üstün olduğunu o da kabullenmişti. Oğlu olsa muhtemelen ‘ağam, paşam, aslanım, şehzadem’ diyerek yetiştirirdi.” dedi Sardinya. Annesini ve babasını yeniden hatırlamak acı vermiyordu ona, eskiden onlar için ağlardı fakat artık büyümüşü, onlara üzülmüyordu sadece.

“Okuldan alınmana üzüldüm. Hayatımın en güzel dönemleri okulda geçmişti...” diyebildi Bonobo. Sevgisiz büyüyen yavru Sardinya’yı görüyordu, fiziken sarılmasa da ruhuyla sarılıyordu ona.

“Ne güzel...” diye gülümsedi Sardinya, okuyan birinin varlığı bile onu gülümsetmeye yetiyordu. “Bense üniversite okumak istediğimi söyleyince alelacele evlendirildim. Ne olacaktım, mühendis mi olacaktım, dışı kısmı evini çekip çevirse kafiymiş, anarşist mi olmak istiyordum, falan filan işte... Bu tarz zırvallıkları duydum babamdan. Çok küçüktüm, bazıları ‘çocuk gelin’ diyor ama çocuktan gelin olur mu hiç? Bu iki kelimenin yan yana gelmesi bile reziletin daniskası!”

Canı yanmıştı Bonobo'nun, demek henüz tazecik bir hayvanken evlendirilmişti Sardinya, ülkenin binlercesi gibi oyuncuğu elinden alınarak kırmızı kuşaklara sarılmıştı. Sözcüklerin tükendiğini fark etti, gözlerinden akan üzüntünün onun yerine konuşacağını varsayarak lal oldu.

“Annemin ve babamın ataerkil düşüncelerini değiştirip yozlaşmış beyinlerinde bir devrim yaratmak için fazla güçsüzdüm, fazla küçüktüm. Birkaç kez farklı bir hayatın mümkün olduğunu anlatmaya çalıştım fakat bu yalnızca sandalsız, küreksiz kalıp kulaç atarak okyanusu geçmeye benziyordu. Dişiliğimden utanarak büyütüldüm, ergin bir diş olamadan evlendirildim kısacası.” dedikten sonra aynı suskunluğa Sardinya da büründü. En az annesi ve babası kadar nefret ettiği o hayvan gelmişti aklına, evlendirildiği hayvan. Bir hediye paketi gibi sunulan bekaretini, şenaat dünyasına kurban verdiği o gün canlanmıştı nazarlarında. Gözlerindeki hüznün yerini nefrete bıraktı.

“Kocan nasıl biriydi?” diye sordu Bonobo, geçmiş zaman ekiyle ölmüş olmasını umduğundan konuşmuştu. Belli ki Sardinya'nın en elemli günleri kocasının yanında geçmişti.

“Evliliğin ilk haftasından hakaretlere başladı. İlk hakaretimi duyduğumda çok şaşırılmışım, sonra da şaşırıldığımı şaşırılmışım. Neden şaşırıyordum ki? Erkeğin evlenene kadar her şeyi yapabildiği, hatta evlendikten sonra da canı ne isterse yapabildiği bir ülkede idik. Şiddeti tercih etmeyen nadide kocaların dişilerine ‘Ne güzel işte, kocan dövüyor seni!’ diyerek övüldüğü topraklardaydık. Küfür de yiyecektim, dayak da. Aksi olsa şaşırmam gerekirdi.” Sardinya'nın kara badem gözleri kocasından bahsettikçe hışımla doluyordu. Girift olmuş duyguları taşarak sinirsel bir kahkahaya dönüştü, ünleyerek tamamladı. “Biliyor musun, ilk dayağımı yumurtayı rafadan yapmayı başaramadığım için yemiştim.”

“Nasıl kurtuldun ondan?” diye sordu Bonobo, kurtulmuş olmasını umarak.

“Gel zaman, git zaman, biraz büyüdüm. Hala o dişiler gibi olmak istemiyordum ama bu kez çocuk değildim. Doğduğum topraklar kaderim olmayacaktı. Şansıma ya ben kırsırdım ya da o, hangimizin olduğunu hala bilmiyorum, hiç doğurmadım, doğurmak da istemiyordum zaten, kendi hayatımı kurmak istiyordum önce. Bir gün, yine böyle saçmasapan bir nedenden dayak yedim, attığı çiftinin etkisiyle yere yığıldım, yaşadığım şok ile vaveyla kopardım, sesli ağladığım için ağzımı kapatmaya çalıştı, sonra bir çifte daha, tekmeler, tartaklamalar... Duvara çarpan sırtımın sızını hatırlıyorum, sırtıma kızgın demir basılmış gibi sıcaklık çıktı beynime, ayaklarımdan biri incindiğinden olduğum yerde topallıyordum, tüylerimden bazıları kopmuştu. O ana dek yaşadığım tüm tereddütleri yendim kendimi öyle görünce, aniden karardı gözüm. Düşündüğüm tek şey susarsam öleceğimdi, daha da kötüsü ölmemi kimsenin umursamayacağıydı. Ne olacaktı ki? Ölümümün ardından internette fenomen olacaktım, TT'lere girecektim, #dişicinayetlerinehayır etiketiyle beni öldüren kocama lanetler okuyacaklardı. Çoğu ‘Hak etmiştir.’ diyecekti, ‘Kim bilir ne yaptıysa!’ diyecekti. Bu sonu hak ettiğime dair türlü varsayımlar yazılacaktı telefon başından. Sosyal medyada ölümüm ile başlayan tartışmalar televizyona taşınacaktı, akşam haberlerinde birkaç dakikalığına ölümüm mevzubahis olacaktı, kocam birkaç yıl yatıp çıkacaktı, hayvanlar unutacaktı, ben toprak olduğumla kalacaktım.”

“Doğru!” dedi Bonobo ağzını aşağıya doğru büzüştürerek. “Maalesef bu ülkede dişiler hep ölüyor, isimler değişiyor ama senaryo değişmiyor.”

“Ben o değişmeyen senaryonun yan rolü olmak istemedim, kendi hikayemi yazmak istedim anlayacağım. Can havliyle saldırdım, yaralıydı ben evden ayrılırken, öldü mü bilmiyorum, gözüm öyle kararış ki nasıl yaraladığımı bile hatırlamıyorum. Öncesinde bavul hazırlamıştım zaten, aklımdaydı hep kaçmak. Bavulu aldığım gibi kaçtım evden. Parasız pulsuz, orada burada çalışarak, kendimi diğer erkeklerden koruyarak geldim bugünlere. İki senedir kendi paramı kazanıyorum, azıcık ama buna da şükür. Erkek eline bakmıyorum artık, hem erkeğin hizmetçiliğini yapıp üstüne bir de maaşımı dayakla almıyorum. İşte bundan yalnız yaşıyorum, ondan çok uzağa kaçtım, aileme zaten hiç gitmedim, gelinlikle çıkan eve kefenle dönersin bizde, bu sebepten onlarla konuşmayı bile denemedim. Ailem de bundan yok. Anladığın üzere, ben dişiliği söke söke aldım Bonobo.”

“Sen bir tanrıçaymışsın Sardinya.” dedi Bonobo, elleriyle sardı tüylü dostunun bedenini. “Sana özgürce cinsiyetini yaşama hakkı vermeyen bu topraklarda bile kendini var edebilmeyi başarmışsın. Üzerinde emeğin yok ama yine de gurur duydum seninle.”

İçeceğini fondip yaparak denizin kararan havasına gülümsedi Sardinya. Dişiler mezarlığına dönen topraklarda, bir bende olmayı kabul etmeyerek o bataklıktan çıkışını biraz utanarak kutladı. Her yıl 50.000 dişinin birlikte oldukları partnerler veya diğer aile üyeleri tarafından öldürüldüğü bir ülkede böyle geçerdi dişilerin özel günü... Ölmüşlerini anarak, kaybettiklerini yad ederek, cismani olarak tanınmasalar dahi onlar kadar şanslı ya da cesur olamamış hemcinslerine üzülerken... Hala yaşadığı için sevindiğine mahcup olarak, aldığı nefesten arlanarak...

Esengül ERSOY

esengulersoy

Küçük Bir An

Yağmur damlaları camda ağır ağır süzülürken o bir damlanın yolunu takip etti. Ne tuhaf, sonunda hepsi aynı yere vardı. Tıpkı hayat gibi... İnsanlar, farklı yollar seçip farklı hikâyeler yaşasalar da eninde sonunda aynı sona varıyorlardı.

Dışarıdaki dünya gri bir tablo gibi görünüyordu. Sokak lambalarının sönük ışığı, yağmurun karanlık kaldırımlarda dans eden yansımalarına karışıyordu. Bir fincan kahvenin buğusu odada hafifçe yükselirken düşünceleri geçmişin sokaklarında dolaşıyordu. Anılar, camdaki damlalar gibi birer birer süzülerek birleşiyor, kayboluyordu.

Bazı anılar daha belirgindi. Bir kahkaha, bir dokunuş, bir vedanın soğuk soluğu... Zamana direnen birkaç iz. Ama diğerleri, yağmur gibi toprağa karışıp kaybolmaya mahkûmdu. Kim hatırlardı onları? Kim sahip çıkardı, eski bir sandığın içinde unutulmuş sararmış fotoğraflara benzeyen o anlara?

Birden camdaki damla kayboldu. Gözleriyle onu aradı ama artık çok geçti. Birleşmiş, büyük bir su kütesinin parçası olmuştu. Hayat da böyleydi işte. İnsan ne kadar çabalasa da ne kadar kendi yolunu çizmeye çalışsa da sonunda kayboluyordu. Geriye kalan sadece hafif bir iz, belki de silik bir hatıraydı.

Dışarıda yağmur hızlanmıştı. Şehrin telaşı devam ederken o bir damlanın izini süren gözleri hâlâ boşluğa bakıyordu. Belki de cevap oradaydı. Yağmurun şarkısında, kayboluşun kaçınılmazlığında...

Zaman ilerledikçe gecenin karanlığı içeriye daha da sızdı. Yağmurun tınısı, içindeki boşlukla birleşiyor, bir melodi gibi ruhuna dokunuyordu. Birazdan sabah olacaktı ve şehir, gecenin hüznünü silerek yeni bir güne uyanacaktı. Ama o, bu sonsuz döngünün içinde kaybolmuş hissediyordu. Sabahlar, yeniden başlamalar içindi ama her gün bir öncekinin kopyası gibi geliyordu. Gerçekten yeni olan ne vardı ki?

Bir nefes aldı, camın soğuk yüzeyine dokundu. Elinin sıcaklığı, soğuk cama karşı koyamayacak kadar zayıftı. Belki de insanın kaderi buydu. Hayata sıcak bir iz bırakmaya çalışmak ama sonunda yağmur damlaları gibi eriyip gitmek. Belki de önemli olan silinmemek değil, süzülüğün yolu hatırlamaktı.

Yağmur hızla devam ederken kahvesinden son bir yudum aldı. O bir damlanın yolculuğunu bir kez daha izlemeye koyuldu.

Saatler geçti, gecenin sessizliği yerini hafif bir rüzgâra bıraktı. Yağmurun sesi, artık rüzgârın uğultusuyla birleşmişti. Şehir uykusundan yavaş yavaş uyanırken ışıklar yeniden beliriyordu. Fakat içindeki melankoli, bu uyanışı bir yeniden doğuş gibi hissettirmiyordu. Daha çok, hiç bitmeyen bir döngünün yeni bir halkası gibiydi.

Derin bir iç çekti. Dışarıdaki insanlar, günlük koşuşturmacalarına geri dönerken o hâlâ geçmişin gölgelerinde

geziniyordu. Yağmurun yıkayıp götürdüğü sokaklar gibi hafızasında bazı anlar silikleşiyordu. Belki de unutmamak için hatırlamaya çalışmamak gerekiyordu.

Bir kez daha cama dokundu, avuç içindeki ısı bir anlığına yüzeye geçti. Sonra tıpkı damlalar gibi yok olup gitti. Gözlerini kapattı ve hafifçe gülümsedi. Çünkü bazen kaybolmak, insanın kendisini bulması için tek yoldu.

Yağmur duracak mıydı, bilmiyordu ama bunun bir önemi var mıydı? Zaman her şeyi silerken yağmurun susması neyi değiştirdi ki? Pencereden dışarı baktı, sokakların ıslak taşları sabaha karışıyordu. Şehir uyanıyordu ama o, uyuyamayanların hüznüyle baş başaydı.

Belki de cevap, yağmurun getirdiği sessizlikte saklıydı. Ya da belki hiçbir cevap yoktu, sadece sorular vardı, tıpkı camdan süzülen damlalar gibi. Ve belki de tek yapılması gereken, o damlaların izini sürmeye devam etmektir, kaybolsa bile sonunda hepsinin birleşeceğini bilerek...

İnsan neden sürekli benliğinin anlamını arıyordu? Anlamı yakalayabilmek için sıklıkla yolunun düştüğü anılar mıydı onu tepetaklak eden. Anılar zihnin birer oyunu, benlik denen şey de zamanla eriyip giden bir yanılığdan ibaretti oysa. Kendi varlığını sorgulamaya başladığında düşünceler iç içe geçen sonsuz aynalar gibi yansıyor.

Hatırladığı her şey gerçekten yaşanmış mıydı? Yoksa yalnızca hafızasının ona oynadığı bir oyunun içinde miydi? Zihin, çoğu zaman olmayan imgeler yaratır, geçmişini istediği gibi şekillendirirdi. Öyleyse hangi anı gerçekte yaşanmıştı, hangisi yalnızca onun yarattığı bir hatıraydı? İnsan kendi hikâyesinin anlatıcısı mıydı, yoksa bir başkasının yazdığı kaderin satır aralarında kaybolan bir karakter miydi?

Vakit geçtikçe soruları daha da çoğalıyor, içinden çıkılmaz bir girdaba dönüşüyordu düşünceleri. Bir an duraksadı. Camdaki yansımalarına baktı ancak gördüğü yüz tanıdık gelmiyordu. Sanki aynada ona bakan, başkasıydı. Anılar, kimlikler, geçmiş, gelecek... Hepsi birer bulut gibi geçici değil miydi? Kendisini tanımladığı her şey, belki de ona öğretilmiş sahte imgelerden ibaretti. İnsan, gerçekten kendisini bulabilir miydi? Yoksa ömür boyu süren bu arayış, sadece bir yanılsama mıydı?

Zihni, iç içe geçmiş labirentler gibi karmaşıktı. Hatıraları kazıdıkça daha derine iniyor ama hiçbir yere varamıyordu. Kim olduğunu anlamaya çalıştıkça daha da kayboluyordu. Belki de var olmanın özü buydu: Sonsuz bir bilinmezlik içinde dolaşmak, hiçbir zaman kesin bir yanıt bulamamak...

Yağmur damlaları camda süzölmeye devam ediyordu. O ise yalnızca izliyordu. Kendisini bulmayı bekleyerek. Ya da belki de hiçbir zaman gerçekten var olmadığını fark ederek...

HOUSEHOLD

SOCIETARY
EXPECTATIONS

EXPECTATIONS

Ŗiir

Mert Can MANTAR

© mertmantar3

Gel Ya Da

Deęmez miydi parmaklarım
Saçının tek bir teline?
Yeterdi belki salt sevdam
Seni kollarıma alsam.
Bir insan bir insana
Ne verebilir bu hayatta?
Cevabın sevdaysa
Arama başka bir ruhta.
"Sevemez kimse benim gibi"
Demem neye yarar ki?
Mutluluk yeminleri
Edip kandıramam ki.
Mesut olmayı arıyorsan,
Sevda değildir ereęin.
Kasveti göze alıyorsan,
Meçhule atla ardımdan.
Ey sevgili,
Ya gel harla kalbimi
Ya da üfle söndür
İŖe yaramaz benlięimi.

Çağla ŞİMŞEK

© cagla.simsek.9

Sistemin Çarklarında Yok Olanlar

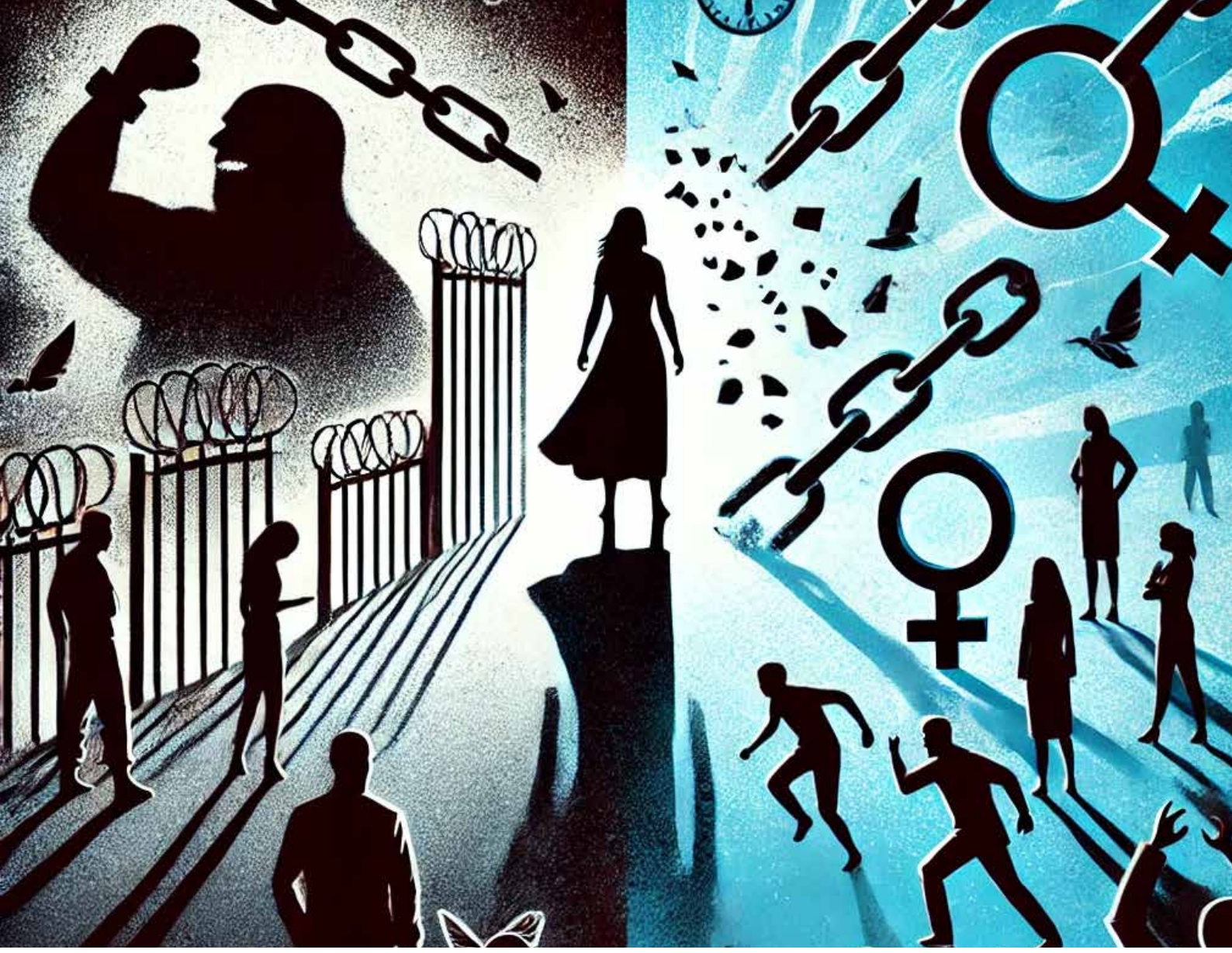
Bazı insanlar zaaflarından sıyrılıp güçlü hissedebilmek için karşı tarafın zayıf olmasına muhtaçtır. Hem birey hem de topluluk olarak, daha güçlü hissedebilmek için kendilerine bir düşman yaratırlar. Bu düşman kimi zaman soyuttur. Tembelliğinin suçunu yüklemek için hevesizliği seçebilirler mesela. Ya da mükemmel olurlarsa sevilecekleri inancıyla kendilerini, evlerini, işlerini ve hayatlarını kusursuz hale getirmeye çalışarak kendilerine düşmanlık edebilirler. Bu gibi bir düşman içte bir yerlerde saklı kalabilir. Ağaca musallat olmuş bir kurtçuk gibi hayatımızı kemirebilir.

Düşman bazen hayalidir. Dışarıda bir yerlerde birilerinin -el alemin- onları sürekli izleyip yargıladığına inanabilirler. Adım atsalar kusur bulacak, iki laf etseler ayıplayacak birinin karanlıklarda saklandığını düşünebilirler. Düşünceler içselleştikçe yargılanma korkusuyla fikir üretmeyen, inisiyatif alamayan bireyler büyür. Zihinlerdeki düşman zamanla bir şeytana evrilir. Günah işleyenler o şeytana uyduklarını iddia ederler. Hata yapanlar kusuru başkasında bulurlar çünkü sorumluluk duyguları oluşmamıştır. Her şeyin suçlusunu olan 'dışarıdakiler'den korunmak için kendileri gibi düşünen bir topluluğun kapısını çalıp liderin eteğini öpecek hale gelirler. Bu düşmanı yok etmek ancak eğitimle mümkün olur. Bireyi, aileyi ve toplumu büyük çabalarla eğitmek ve hayali düşmanları yok etmek gerekir.

Bu düşman kimi zaman da somutlaşır. Bir mesleğe, ten rengine, topluluğa düşman olmak buna örnek verilebilir ama biz bugün kadına düşmanlıktan bahsedeceğiz...

Sorunu anlayabilmek için sınıflandırma yapmaya çalışsak da aslında tüm düşmanların yetersizlik duygusuyla var olduğunu bilmek gerek. Benliğini oluşturan bileşenler konusunda yetersiz hisseden her insan öfkeye kapılacak ve kendine bir düşman yaratacaktır. Değerli hissetmenin ve içine düştüğü çıkmazdan kurtulmanın en kolay yolu budur. Bu yol, toplumda bir infial yaratmaya ve düşmanı yok etme güdüsünü toplumca tetiklemeye kadirdir.

'Düşmanı yok etme' güdüsünün farklı şekillerde ortaya çıktığını görebiliriz. Görmezden gelmek bunlardan biridir. Bunca laftan sonra bu kadar pasif bir davranış, anlatılanlarla çelişiyor gibi gelebilir ama kesinlikle çelişmemekte. Her insanın görünür olma çabası içinde olduğunu biliyoruz. Bu sadece övgüyle olacak iş de değildir. Kimi yazarların yerilmek pahasına okunmak istemesi, varlığını hem insanlara hem de kendine kanıtlama çabasından kaynaklanır. Bu bir ihtiyaçtır ve tarihte de pek çok kadın bu ihtiyaçtan mahrum bırakılmıştır. Toplumda güçlülük bir şans bulup sözü geçen bir figüre dönüşen kadınların isimleri erkek bakış açısıyla yazılan tarihi metinlerde az yer bulabilmiştir. Hak ettikleri değeri ancak feminist tarih yazımıyla edinebilmişlerdir. 1100'lü yılların Avrupa'sında adından çok söz ettiren Bingenli Hildegard'ın günümüzde pek az kişi tarafından bilinmesi tesadüf değildir. Daha eski tarihlerde yazılan tarihi metinlerde, kadınların başarıları ya da kendi toplumlarında buldukları değeri anlatan sayfaların koparılıp yok edilmesi de aynı hislerin tezahürüdür.

Bir diğer yok etme yöntemi, küçük görmedir. Kadınların yapabilecekleri sınırlandırılmış, eğitim hakları ellerinden alınmış ve evde yaptıkları ile baktıkları çocuklar çok basit işmiş gibi dile getirilmiştir. Erkeğin bir uzantısı olarak kalması ve erkeğin yapmaya tenezzül etmeyeceği görevleri üstlenmesi istenmiştir. Kötü giden ülke ekonomisinin suçunun kadının giyimine yüklendiği dönemler olmuştur. Kadının daha da kısıtlanmasının musibetleri ortadan kaldıracığına inanılmıştır. “Kadınlar Saltanatı” kötü bir dille anılmıştır. “Kadın akli” ile yapılanlar beğenilmemiş, kadına benzer bir davranış gösteren erkeğe iyi gözle bakılmamış fakat erkek gibi davranan bir kadın övgülere boğulmuştur. Her iki cinsiyet de yoğun duygular hissedebilmesine rağmen kadınların daha duygusal olduğuna, erkeklerin daima mantık çerçevesinde düşünebildiğine inanılmıştır. Ne acıdır ki savaşları kadınlar çıkaramaz ama kimse erkeklerin hırslarına yenik düşüp milyonlarca kişiyi ölüme götürdüğünden bahsetmez. Sultan Süleyman’ın normal bir insan gibi âşık olup zaafı kapılabileceğine inanmak yerine, âşık olduğu kadının ona büyü yaptığına inanmak daha akla yatkın bulunur. Kadının hissedip dışı vurduğu duygular zayıflık gibi algılandığı için de daha güçlü olmayı kendilerine amaç edinen erkekler kendi duygularını bastırılmış, içinden çıkılmaz karamsar düşüncelerini kimseye anlatamaz hale gelmişlerdir. Ataerkil sistemin çarklarının arasında tüm cinsiyetler çiğnenmiştir.

Düşmanı yok etmenin en görülebilir yöntemi, fiziksel şiddettir. Duygusallığı bahane edilerek küçük görülen kadınlar, öfkelerine yenilen karşı cins tarafından darp edilmekte, istismara uğramakta ve öldürülmektedir. Güçlü hissetme isteği mantığı yok edip geri dönülmez sonuçlar doğurmaktadır.

Bu sistemin iki cinsiyete de zarar verdiğini hatırlatmak gerekir. Yeterli hissetmek için başka bir insanın zayıflığına muhtaç olmayan bireyler yetiştirmek tüm toplumun sağlıklı ve mutlu yaşaması için önemlidir. Erkeklerde intihar oranlarının yüksek olması da kadınların cinayetlere kurban gitmesi de aynı hatalı toplum yaklaşımı sebebiyledir. Bir grup insanın mükemmel, güçlü ve yeterli olmasını beklemek bir çılgın gibi önüne gelen herkesin zarar görmesine neden olacak olaylar zincirini başlatmıştır. Nasıl ki mutlu yaşayan, eğitilmiş, psikolojik dayanıklılığı yüksek kadınlar diliyorsak aynı şekilde mutlu yaşayan, eğitilmiş, psikolojik dayanıklılığı yüksek erkekler de dilemeliyiz. Toplum dengeyle vardır. Cinsiyetlerden nefret etmeye gerek yoktur. Güçlü olmak için birilerinin zayıflığına ihtiyaç yoktur, yeterli hisseden bireylere ihtiyaç vardır. Kendi ışığına güvenen kimse başkasının ışığını kesmeye çalışmayacaktır.

ŞİİR

Şeyda BOZKURT

 seyدابozkurtofficial

Kadın

Bir kadın düşün
Gözyaşlarına denizleri sığdırır
Göz bebeğine dünyayı saklar

Bir kadın düşün
Güvende olanı aydınlık sokakta
Güvende olmayanı karanlık sokakta

Bir kadın düşün
Harp Meydanı'nda silah taşır
Hayat harmanında güğüm taşır

Bir kadın düşün
Kimi neşter tutar, kimi kalem
Kimi kazan kaynatır, kimi çene.

Bir kadın düşün
Besteye güfte, şiire satır olur
Aşkı aşka küstürüp destan olur

Bir kadın düşün
İçindeki azmi al bayrak
Merhameti beyaz bayrak

Bir kadın düşün
Ayı güneşi küstürür
Gün ile geceyi birleştirir

Bir kadın düşün
Dün ile bugünü kol kola gezdirir
Bugün geleceğe umut çizdirir

Bir kadın düşün
Sekize gebe kılınır
Martta dünyaya kadın getirir

Aysun AYAN

psikologaysunayan

Annelik Cezasından Cam Tavana Kariyer Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

“Kadın filozof, yönetici, bilim insanı pek yok”, “Kadınlar kariyerinde başarılı olmak için fazla duygusal?”, “Sistem kadınlara ayrıcalık tanıyor.”, “Kadınlar fitratı gereği çalışmaya uygun değil”

Kadınlar, feminizm karşıtı ve oldukça derinlerde misojini (kadın düşmanlığı) barındıran, gerçeklikten uzak bu tip yorumlara oldukça fazla maruz kalıyor. Bu yorumlar kadın filozofların, bilim insanlarının ve yöneticilerin erkeklere oranla daha az olmasından dem vurup kadınların yönetim, kariyer ve zihnin kullanıldığı birçok alanda olmak için yetersiz olduğu argümanını pekiştirmek adına kullanılıyor. Peki ya öyle mi? Bu yazımızda kadınların bu alanlarda yüz yüze olduğu eşitsizlikler ve zorluklardan söz edeceğiz. Bu konulara dair birtakım kavramlara da değineceğiz.

“Baba beni okula gönder” kampanyasını hatırlayanınız çoktur. Kız çocuklarının eğitim hayatında yer almayışı o denli yaygın bir problemdi ki böyle bir kampanya yapılmıştı. Okullarda dağıtılan kitapların poşetinde de “Baba beni okula gönder” yazıldı. Bu noktada UNESCO’nun 2008 yılında yayınladığı rapora göz atalım;

Dünyada okuma yazma bilmeyen yetişkinlerin %64’ünü kadınlar oluşturuyor. Türkiye’de ise 8-12 yaşları arasındaki kız çocuklarının %7’si hiç okula gidemiyor. Aynı oran erkek çocuklarında ise %2. 15 yaşlarına geldiklerinde kız çocuklarının okula kayıt oranı, erkek çocuklarına oranla %20 daha düşük (UNESCO,2010).

Kız çocuklarının okul kayıt oranlarının düşük olduğu Karadeniz’in dört şehrinde; kız çocuklarının iffeti endişesi, ev işleri, dini eğitim tercihi ve erken evlilik kız çocuklarını okutmamak için ana nedenlerden (Alat and Alat, 2011).

Van’da da ebeveynler, düşük gelirleri olmasından ve kız çocuklarını karma eğitime göndermeye karşı yönde baskılar olmasından dolayı kız çocuklarını okula göndermiyor. Diğer yandan aynı aileler erkek çocukları için aynı seçimi yapmamışlar (İlhan Tunç, 2009).

Toplumda kadınların çalışmamasına dair inanışlar eskiye göre azalmış olsa da hâlâ mevcut. Donnelly ve arkadaşlarının 2016’da yayınladığı çalışmaya göre, 1970’lerde araştırmalarına katılan katılımcıların %51’i, erkeğin para kazanıp kadının evle ilgilenmesini savunurken, 2010’larda bu oran %32’ye düşmüş.

Bazı meslekler kadınlara daha çok atfediliyor. Dikkatlice baktığımızda bu meslekler kadınlara yüklenen bakım vermek, hizmet etmek, bir anne gibi davranmak gibi geleneksel cinsiyet rolleri ile yakından bağlantılı. Öğretmenlik, hemşirelik, temizlikçilik, garsonluk, resepsiyonistlik gibi... England ve arkadaşlarının çalışmasına göre kadınlar bakım verme gerektiren işleri seçmeye daha meyilli (2002).

2016-2017 akademik yılı verilerine göre okul öncesi öğretmenlerinin %94'ü, ilköğretim öğretmenlerinin %60'ı, ortaokul öğretmenlerinin %56'sı, lise öğretmenlerinin %49'u kadın. (Türkiye Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2017).

Kadınların ve erkeklerin, örneklerdeki gibi farklı alanlarda kümelenme eğilimi “**mesleki cinsiyet ayrımı**” şeklinde adlandırılır (Hegewisch ve Heartman, 2014).

Sadece ayrı meslek gruplarına kümelenmek değil otorite figürü olarak görülmemek de... Yöneticilik pozisyonları kadınlara layık görülüyor çünkü yöneticilik tavrının kadınlara yüklenen cinsiyet rolleri ile uyumsuz olduğu düşünülüyor. Bu da kadınların yönetici olma şansını düşürüyor. Kadınlar yönetici olduğunda da aynı davranışlar, kadınlar tarafından sergilendiğinde erkekler tarafından sergilendiğinden daha olumsuz değerlendiriliyor. Bazen de kriz anlarında, başarısızlığın olası olduğu durumlarda kadınlar yönetici pozisyonuna getiriliyor. Bazı kadınlar bu süreçte kendilerini kanıtlaya da başarısızlığa mahkûm edilmiş durumdadır. Bu durumu açıklamak için **cam uçurum** metaforu kullanılır.

Erkekler genelde kadınlardan daha fazla maaş alan mesleklerde de yer alıyor. Krogstad'ın 2014 yılında yaptığı çalışmaya göre erkekler iş gücünün %53'ünü oluşturmasına rağmen asgari ücret veya daha düşük maaş alanların %62'si kadın. Erkeklerin kadınlardan daha çok otorite figürü olunan, daha yüksek statülü ve daha yüksek ücretli alanlarda tutunması “**dikey mesleki cinsiyet ayrımı**” olarak adlandırılır. Daha önce kadınlara yüklendiğinden söz ettiğimiz ve genellikle kadınların çoğunlukta olduğundan söz ettiğimiz meslekler -hemşirelik, ilköğretim öğretmeni vb.- erkeklerin çoğunlukla yer aldığı ve onlara atfedilen mühendislik, yöneticilik gibi mesleklere oranla düşük maaşlı meslekler. Hatta bakım vermekle alakalı olanlar tecrübe ve eğitim gerektirmesine rağmen (England ve arkadaşları, 2002).

Ücretlerle ilgili eşitsizliklerle alakalı bir başka bulgu da kadınların erkeklere oranla maaş konusunda daha az pazarlık etmesi ve bu konuda erkeklere oranla kendinden daha az emin olması (Kolb, 2009).

Peki neden? Çünkü kadınlar sosyal tepki alacaklarından korkuyorlar. Sosyal tepki, kişinin cinsiyet normlarını sergilemediği zaman negatif değerlendirilmesidir. Peki, nedir bu sosyal tepki? Buna değinmeden önce kadınlardan beklenen sosyal normlara bakalım. Kadınlar sakin, uyumlu ve hanım hanımcık olmalı, çıkıntılık yapmamalıdır. Kadın dediğin bir erkek gibi baskın, iddialı, kendine güvenen bir tavır sergilememelidir. Sonuçta tüm bunlar eril tavrılardır. Hiç de feminen değildir ve böyle davranan kadınlar iticidir. Ayrıca bu tavrı takınmak bir kadın için risklidir. Daha iddialı olurlarsa işe alınmazlar veya iş yerinde kabul görmezler. Kadınlar aslında böyle hissetmek konusunda hiç de haksız değil. Cinsiyet normlarıyla ters düşen bu tavrı sergilediklerinde erkeklere oranla işe alınma şansları azalıyor (Williams ve Tiedens, 2016).

İşte bu noktada kadınlar sosyal çevresi tarafından kabul görmeye hak ettikleri maaşı almak konusunda tercih yapmak zorunda kalıyor. Bunun sonucunda da kabul görmeyi tercih ediyorlar (Amanatullah ve Morris 2010; Babcock ve ark., 2012; Rudman ve Glick, 2008).

İlginc bir şekilde maaş konusunda kendileri için pazarlık etmek konusunda çekimser olmalarına karşın başkalarının maaşının pazarlığını daha fazla yapıyorlar (Bowles ve ark., 2005).

Araştırmacılar bunun başkalarını önemsemekle, dolayısıyla kadınlardan beklenen sosyal normlarla uyuşmasına bağlıyor. Yapılan başka bir araştırma da pazarlık konusunda iddialı olduğunda kadınların erkeklerden daha olumsuz değerlendirildiğini ortaya koymuş (Bowles ve ark., 2007).

Annelik cezası (motherhood penalty) kavramına gelelim. Bazı araştırmalar kadınların anne olduktan sonra gelirlerinin her çocuk başına %5 ila %10 civarında azaldığını saptamış (Budig ve Hodges., 2010; Kahn ve ark. 2014).

Diğer yandan babalarda bu düşünüş şöyle dursun bir babalık bonusu kazandıkları ortaya konulmuş (Budig, 2014, Evers ve Sieverding., 2014).

Bunun sebepleri annenin doğum iznine çıkması; bakım verme sorumluluklarını yerine getirmek için daha az saat çalışması, eğitimlerini yarıda bırakması, esnek çalışma saatleri olan işlerde çalışması olabilir. Bu tür şeyleri bariz bir şekilde erkeklerden çok kadınların yapması daha muhtemel. Budig ve Hodges (2010) ‘un çalışmasında üç veya daha fazla çocuğu olan ve daha genç yaşta anne olanlarda annelik cezasının daha büyük olduğu da görülmüş. Düşük maaşlı işlerde çalışan annelerin de annelik cezasını daha şiddetli yaşayabileceği öne sürülüyor (Budig ve Hodges., 2010).

Dahası Abendroth ve arkadaşlarının 13 Avrupa ülkesinde yaptığı araştırmaya göre kamunun bakım desteği verdiği ülkelerde annelik cezasının azaldığı ortaya konulmuş. Araştırmacılar annelerin bakıma eriştiklerinde işlerinden ayrılmalarına veya çocuklarına bakmak için az saat çalışmalarına gerek duymadıkları sonucuna varmış (2014).

Annelerin zam ve maaş konusunda karşılaştıkları ayrımcılığa “**annelik duvarı**” deniyor. (Crosby ve ark., 2004)

Şimdi de bu konuda kullanılan bazı terimlere değinelim. **Yapışkan zemin, cam tavan, sızdıran boru** gibi.

Cam tavan kavramından söz edelim. **Cam tavan** kavramı kadınların iş hayatında yükselmelerini engelleyen görünmez bariyerleri tabir eden bir durumdur.

Yapışkan zemin kavramı, Catherine Berhelde tarafından 1992 yılında uydurulmuş bir kavram. Catherine Berhelde “Çoğu kadın sorunları cam tavan olduğu için çok şanslı. Birçok kadın **yapışkan zemine** saplanmış durumda” demiş. **Yapışkan zemin** kavramı, kadınların, genelde yükselme ihtimalinin olmadığı, çoğunlukla pembe yaka (sekreterlik, hemşirelik, dadılık gibi) mesleklere yapışıp kalmasını ifade eder.

Bazen de iki cinsin de eşit başladığı durumlarda adeta bir **borudan sızır gibi** ayrılıklar olur. Bu durum **sızdıran boru** tabiri ile açıklanır. Özellikle akademiye yükselmeye devam etmeyen veya tamamıyla bu yolu bırakan kadınlar vardır. Bu kavram bu sorunun nedenlerini inceler. Bu durumda kadınların önceliklerine dikkatle bakmak gerekir. Toplum günümüzde de kadınlara; ailesini, ev işlerini öncelemesini söyler. Peki, ya kadınların egemen olduğu alanlarda erkekler yer alırsa? Değil engellerle karşılaşmak, yükselişe ulaşmaları daha olası. Bu durumu açıklarken **cam asansör/cam yürüyen merdiven** metaforu kullanılır. Bu alanlarda yer alan erkeklerin yaşadıkları ayrımcılık daha çok alanlarından olmayan kişilerden gelen önyargılardan oluşuyor (Williams, 1992).

Hultin’in yaptığı araştırmaya göre kadınların egemen olduğu alanlarda erkeklerin %12.7’si ve kadınların %5.6’sı terfi alabilmişken, karma alanlarda erkeklerin %7.9’u, kadınların %2.5’i terfi alabilmiş (2003).

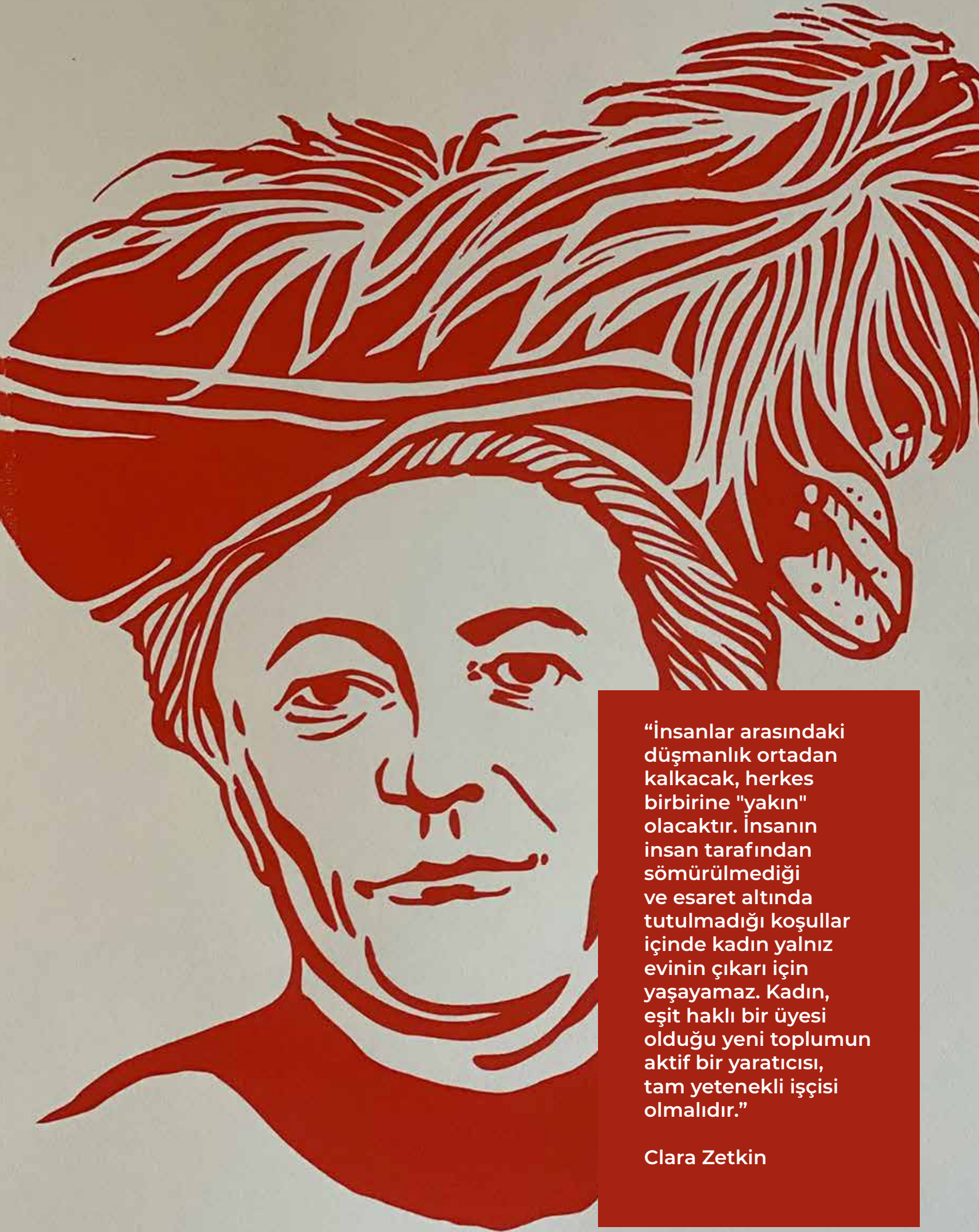
Bu yazımızda eğitim ve iş hayatındaki cinsiyet eşitsizliklerine değindik. Bu eşitsizlikleri ortaya koyan bazı çalışmalar ve istatistiklerden söz ettik. Sonrasında bu konuda kullanılan birtakım metaforlardan söz ettik. Bu 8 Mart’ta bunları hatırlamak ve hatırlatmak elzem. 2025 yılına gelmiş olsak da eğitim ve iş hayatındaki cinsiyet eşitsizlikleri hâlâ büyük bir problem ve daha gidecek çok yolumuz var.

KAYNAK:

- Abendroth, A. K., Huffman, M. L., & Treas, J. (2014). The parity penalty in life course perspective: Motherhood and occupational status in 13 European countries. *American Sociological Review*, 79(5), 993-1014.
- Amanatullah, E. T., & Morris, M. W. (2010). Negotiating gender roles: Gender differences in assertive negotiating are mediated by women's fear of backlash and attenuated when negotiating on behalf of others. *Journal of personality and social psychology*, 98(2), 256.
- Alat, Z., & Alat, K. (2011). A Qualitative Study of Parental Resistance to Girls' Schooling. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(3), 1369-1373.
- Babcock, L., Bowles, H., & Bear, J. (2012). A model of when to negotiate. *The Oxford handbook of economic conflict resolution*, 313-331.
- Bowles, H. R., Babcock, L., & McGinn, K. L. (2005). Constraints and triggers: Situational mechanics of gender in negotiation. *Journal of personality and social psychology*, 89(6), 951.
- Bowles, H. R., Babcock, L., & Lai, L. (2007). Social incentives for gender differences in the propensity to initiate negotiations: Sometimes it does hurt to ask. *Organizational Behavior and human decision Processes*, 103(1), 84-103.
- Budig, M. J. (2014). The fatherhood bonus and the motherhood penalty: Parenthood and the gender gap in pay. *Third way*, 2.
- Budig, M. J., & Hodges, M. J. (2010). Differences in disadvantage: Variation in the motherhood penalty across white women's earnings distribution. *American sociological review*, 75(5), 705-728.
- Crosby, F. J., Williams, J. C., & Biernat, M. (2004). The maternal wall. *Journal of Social Issues*, 60(4), 675-682.
- Donnelly, K., Twenge, J. M., Clark, M. A., Shaikh, S. K., Beiler-May, A., & Carter, N. T. (2016). Attitudes toward women's work and family roles in the United States, 1976-2013. *Psychology of Women Quarterly*, 40(1), 41-54.
- England, P., Budig, M., & Folbre, N. (2002). Wages of virtue: The relative pay of care work. *Social problems*, 49(4), 455-473.
- Evers, A., & Sieverding, M. (2014). Why do highly qualified women (still) earn less? Gender differences in long-term predictors of career success. *Psychology of Women Quarterly*, 38(1), 93-106.
- Global, E. F. A. (2008). Education for All by 2015 Will we make it?, 2.
- Global, E. F. A. (2010) Reaching the marginalized., 71
- Hegewisch, A., & Hartmann, H. (2014). Occupational segregation and the gender wage gap: A job half done. The Institute for Women's Policy Research
- Hultin, M. (2003). Some take the glass escalator, some hit the glass ceiling? Career consequences of occupational sex segregation. *Work and occupations*, 30(1), 30-61.
- Kahn, J. R., García Manglano, J., & Bianchi, S. M. (2014). The motherhood penalty at midlife: Long term effects of children on women's careers. *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 56-72.
- Kolb, D. M. (2009). Too bad for the women or does it have to be? Gender and negotiation research over the past twenty five years. *Negotiation Journal*, 25(4), 515-531.
- Krogstad, J. M. (2014). More women than men earn the federal minimum wage.
- Tunç, A. İ. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri van ili örneği. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 237-269.
- Williams, C. L. (1992). The glass escalator: Hidden advantages for men in the "female" professions. *Social problems*, 39(3), 253-267.
- Williams, M. J., & Tiedens, L. Z. (2016). The subtle suspension of backlash: A meta-analysis of penalties for women's implicit and explicit dominance behavior. *Psychological bulletin*, 142(2), 165.

“İnsanlar arasındaki düşmanlık ortadan kalkacak, herkes birbirine "yakın" olacaktır. İnsanın insan tarafından sömürülmediği ve esaret altında tutulmadığı koşullar içinde kadın yalnız evinin çıkarı için yaşayamaz. Kadın, eşit haklı bir üyesi olduğu yeni toplumun aktif bir yaratıcısı, tam yetenekli işçisi olmalıdır.”

Clara Zetkin

ASMALI
SAHNE

www.babicandles.com

Düş Art[®]
OKUR
YAZAR
ÇİZER
PLATFORMU